Kunstzinnig en creatief in de vrije tijd

Monitor Amateurkunst 2015

Kunstzinnig en creatief in de vrije tijd

Monitor Amateurkunst 2015

Teunis IJdens

met medewerking van Josefiene Poll en Hans Mariën

Utrecht, november 2015

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA)

Inhoud

Samenvatting en discussie

Kunstzinnig en creatief in de vrije tijd

1 41% van de Nederlandse bevolking van zes jaar en ouder – dat zijn 6,4 miljoen mensen – deed in april 2015 en/of in de twaalf maanden daarvoor in de vrije tijd iets kunstzinnigs of creatiefs, had daar les in of deed wel eens mee aan een kunstzinnige of creatieve workshop. Het gaat om beeldende activiteiten in heel ruime zin, muziek (inclusief zingen in een koor en dergelijke), dans, theater, creatief schrijven en kunstzinnige fotografie, film, video of computerkunst. De laatste soort activiteiten (fotografie et cetera) wordt verder kortheidshalve aangeduid als 'media' .

2 Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve vrijetijdsactiviteiten komen uit alle lagen van de bevolking en zijn van alle leeftijden. Vrouwen, kinderen en jongeren zijn wel 'oververtegenwoordigd' onder de beoefenaars. De helft van de meisjes en vrouwen doet aan amateurkunst tegen een derde van de jongens en mannen. Van de kinderen en jongeren behoort respectievelijk ruim 60% en ruim de helft tot de beoefenaars, tegen 35 à 40% van de andere (oudere) leeftijdsgroepen. Er is ook enig verschil in percentage beoefenaars naar opleidingsniveau: rond de 30% van de volwassen bevolking met een opleiding op lager of middenniveau, tegen bijna de helft van de volwassenen met een hogere opleiding. Deze verschillen of verbanden zijn statistisch weliswaar significant – dus niet toevallig –, maar toch licht. Inkomensverschillen leggen (nog) minder gewicht in de schaal

3 Beeldende activiteiten – in heel ruime zin – worden het meest beoefend (21% van de bevolking), gevolgd door muziek en zang (19%). Er zijn minder mensen die aan dans (8%), theater (4%), creatief schrijven (7%) of 'media' (12%) doen. Bijna 60% van de beoefenaars doet aan één van deze activiteiten, een kwart aan twee en bijna een vijfde aan drie of meer. Mannen doen vaker aan muziek of aan 'media', vrouwen doen vaker iets beeldends of aan dans. Kinderen en jongeren doen vaker aan muziek dan volwassenen. Het aandeel van dansbeoefenaars daalt sterk met het toenemen van de leeftijd en dat geldt ook, maar minder sterk, voor theater. Het aandeel van beoefenaars van beeldende activiteiten varieert nauwelijks met de leeftijd.

4 Mensen die in hun vrije tijd iets kunstzinnigs of creatiefs doen of daar les in hebben, nemen door de bank genomen ook wat vaker op andere manieren deel aan het culturele en openbare leven. Het aandeel van degenen die wel eens naar een tentoonstelling gaan (56%) of een boek lezen (66% leest wel eens een roman, thriller, gedicht of strips) is onder de beoefenaars ruim 20% hoger dan onder de niet-beoefenaars. Het percentage beoefenaars die wel eens naar een voorstelling, concerten of naar de film gaan (respectievelijk 52, 44 en 69%) ligt ruim 10% hoger dan onder de niet-beoefenaars, evenals het percentage beoefenaars dat vrijwilligerswerk (43%) en aan sport (58%) doet .

Patroon van beoefening en aantal uren

5 Ruim 80% van de beoefenaars doet het hele jaar door iets aan zijn of haar kunstzinnige of creatieve activiteiten: de meesten (bijna) elke week, of zelfs (bijna) elke dag. Een tiende is er een deel van het jaar mee bezig en ook een tiende alleen af en toe. Beoefenaars die in de maand voor de enquête kunstzinnig of creatief actief waren, besteedden daar gemiddeld 7 à 8 uur per week aan, maar de helft niet meer dan 4 uur.

Uitgaven en inkomsten

6 Beoefenaars geven per maand gemiddeld € 75 uit voor lesgelden, lidmaatschappen, vervoer, et cetera maar de helft niet meer dan € 20. Beoefenaars die er niks aan uitgeven – dat is ongeveer een derde – zijn hier ook meegeteld. Omgerekend bedragen de totale uitgaven voor kunstzinnige en creatieve vrijetijdsbesteding in Nederland ruim anderhalf miljard euro (lage schatting) tot ongeveer vijf miljard euro (hoge schatting) op jaarbasis. Er zijn maar heel weinig beoefenaars (6%) die wel eens iets verdienen met hun kunstzinnige of creatieve hobby. Er zijn ook heel weinig beoefenaars (ruim 3%) die een beroep doen op gemeentelijke kortingsregelingen voor deze activiteiten, bijvoorbeeld een stadspas, of op andere kortingen zoals een studentenpas, het CJP of de museumkaart.

Alleen of samen, in vereniging of groep

7 In de vrije tijd iets kunstzinnigs of creatiefs doen, maken of leren is niet per se een sociale activiteit. Twee derde van de beoefenaars doen het altijd of meestal alleen. Dat geldt vooral voor degenen die iets beeldends of aan ‘media’ doen, of die schrijven. Wie danst of toneelspeelt, doet dat daarentegen meestal of altijd samen met anderen. Muziek wordt overwegend alleen beoefend maar ook dikwijls samen met anderen. Het verschil tussen individuele en gezamenlijke activiteiten komt naar voren in het lidmaatschap van verenigingen en informele groepen. Bijna een kwart is voor zijn of haar kunstzinnige of creatieve activiteiten lid van een vereniging: omgerekend naar de Nederlandse bevolking van zes jaar en ouder zijn dat bijna anderhalf miljoen mensen. Een vijfde is lid van een informele groep. Het aandeel van in verenigingsverband of in informeel groepsverband actieve beoefenaars is onder degenen die aan dans, theater en muziek doen bijna twee keer zo hoog als onder degenen die iets beeldends doen, schrijven of met ‘media’.

Gebruik van voorzieningen

8 Afhankelijk van het soort activiteit en afgezien van instrumenten, gereedschappen en materialen hebben beoefenaars verschillende voorzieningen nodig: fysieke ruimte om iets te kunnen maken of doen, docenten en deskundige begeleiding om iets te leren en er beter in te worden, podia om met het publiek te delen wat ze doen of maken en informatie en kennis over en voor hun kunstzinnige en creatieve activiteiten.

Bijna 40% van de beoefenaars maakt gebruik van werk-, oefen- of lesruimte buiten de eigen woning, zoals een verenigingsgebouw, buurthuis, kerk of een centrum voor de kunsten of muziekschool. Bijna een derde van de beoefenaars – omgerekend bijna twee miljoen mensen in Nederland – heeft les, zit op cursus of doet wel eens een workshop; twee derde

van die beoefenaars doet dat bij een docent of kunstenaar. Eveneens bijna een derde oefent of repeteert (daarnaast) geregeld om te leren en beter te worden, en ruim de helft van hen doet dat dikwijls of meestal onder deskundige begeleiding. Er zijn ook voorzieningen voor individueel leren, zonder of in combinatie met bijvoorbeeld een docent of kunstenaar: digitale voorbeelden op internet, speciale apps of een online community (24%), erover lezen en oefeningen doen uit een boek (15%) of via televisie of dvd (4%). Bij elkaar genomen maakt een derde van de beoefenaars gebruik van 'digitale leermiddelen'.

9 Bijna 60% van de beoefenaars die les heeft of wel eens een cursus volgt, doet dat bij een zelfstandige docent of kunstenaar, een derde heeft les of een workshop van een docent of kunstenaar die bij een vereniging, instelling of bedrijf werkt. De rest (ruim een tiende) weet niet of de docent zelfstandig is of in dienstverband werkt. Het bereik van centra voor de kunsten, muziekscholen en creativiteitscentra samen – grosso modo de *gesubsidieerde* lokale voorzieningen voor buitenschoolse kunsteducatie – onder beoefenaars die les hebben, een cursus volgen of wel eens een workshop doen is op ruim 15% te schatten (in totaal ruim 300.000 mensen in Nederland omgerekend naar de bevolking van zes jaar en ouder), dat van andere organisaties (vooral verenigingen) op een derde en dat van zelfstandige docenten en kunstenaars op de helft. Beoefenaars zijn over het algemeen tevreden over de kwaliteit, het niveau en de organisatie van de lessen en over de inrichting van de leslocatie en dat varieert niet met het soort aanbieder. Beoefenaars die les hebben of een workshop doen bij een centrum voor de kunsten, muziekschool of creativiteitscentrum geven maandelijks meer uit aan les- en cursusgelden dan de klanten van andere organisatie en van zelfstandigen en ze zijn ook wat minder tevreden over de prijs van het aanbod.

10 Verenigingen bieden niet alleen toegang tot fysieke ruimte om te oefenen en te repeteren. De helft van de beoefenaars die geregeld onder deskundige begeleiding oefenen en repeteren vinden die begeleiding bij de vereniging of club waar ze lid van zijn. Anderen regelen individueel of met de groep waar ze in zitten begeleiding (40%) of noemen het centrum voor de kunsten of de muziekschool (14%).

11 Bijna een derde van de beoefenaars treedt wel eens op voor publiek, stelt werk tentoon of laat iets zien, horen of lezen via digitale kanalen. Voor activiteiten die doorgaans individueel en thuis worden beoefend (beeldend, schrijven, 'media') zijn digitale podia veel belangrijker dan min of meer professionele podiumaccommodaties die vooral belangrijk zijn voor degenen die dansen en toneelspelen. Klassieke muziek en opera/operette worden vaker in zalencentra, kerken, buurthuizen en dergelijke en ook in theaters en concertzalen uitgevoerd, pop, rock en dance/house vaker op digitale podia, op festivals en in cafés.

Beschikbaarheid en bereikbaarheid van voorzieningen

12 Van de beoefenaars die gebruik maken of maakten van werk-, oefen- of lesruimte buiten de deur, die oefenen of studeren met docenten en deskundige begeleiding of die wel eens optreden is ruim driekwart (podia) tot 81% (lessen en begeleiding) en 85% (ruimte) tevreden over de bereikbaarheid van die voorzieningen. Dat verschilt niet of nauwelijks naar de mate van stedelijkheid van de woonomgeving. Volgens verreweg de meeste beoefenaars is er ruim voldoende werk-, oefen- of lesruimte, zijn er voldoende lesmogelijkheden en des-

kundige begeleiding en ook podia. Niet meer dan 7 à 9% vindt dat er onvoldoende geschikte voorzieningen in de omgeving zijn. Beoefenaars van theater en 'media' én beoefenaars in weinig of niet-stedelijke gebieden lijken wat vaker last te hebben van een tekort aan werk- en oefenruimte en te weinig aanbod van lessen en begeleiding dan de andere beoefenaars. Beoefenaars in niet stedelijke regio's vinden eveneens vaker dat er te weinig geschikte podia in hun omgeving zijn. Overigens zijn er tamelijk veel beoefenaars (een vijfde tot een derde) die *niet weten* of er voldoende voorzieningen zijn.

13 Van alle beoefenaars zegt 4% dat er de afgelopen twee jaar voorzieningen zijn *weggevallen* waar ze voorheen gebruik van maakten. Er zijn geen of amper verschillen naar soort activiteit en stedelijkheid. Er zijn ook voorzieningen *bijgekomen* die er voorheen niet waren, volgens 3% van de beoefenaars.

Verschillen tussen 2015 en 2013 en trends 2009-2015

14 Monitoren betekent oog houden op veranderingen. Vergelijking van resultaten van de NMAK 2015 met die van de NMAK 2013 laat amper veranderingen zien. Het percentage beoefenaars van kunstzinnige en creatieve vrijetijdsactiviteiten op de Nederlandse bevolking van zes jaar is met 41% gelijk gebleven en dat geldt ook voor de geografische verdeling van beoefenaars die nagenoeg gelijk is aan die van de hele bevolking. Het aandeel van de verschillende soorten activiteiten is grosso modo ook gelijk gebleven, hoewel het aandeel van dans onder de beoefenaars iets is gedaald en dat van 'media' toegenomen. Het aandeel van meisjes en vrouwen onder de beoefenaars is iets verder toegenomen en dat van jongens en mannen is iets gedaald. Het aandeel van beoefenaars is ook iets gedaald onder jongeren en jonge volwassenen, terwijl het iets is toegenomen onder de vijftigers en de jonge zestigers. Net als in 2013 zijn in 2015 verreweg de meeste beoefenaars tevreden over de beschikbaarheid en bereikbaarheid van voorzieningen (werk- en oefenruimte, lessen en deskundige begeleiding en podia) en zijn er maar heel weinig beoefenaars die constateren dat er de laatste twee jaar voorzieningen zijn weggevallen waar ze gebruik van maakten.

15 Bij vergelijking over de langere periode van 2009-2015 moet rekening worden gehouden met de overgang van de 'oude' MAK (2009-2012) naar de 'nieuwe' MAK (sinds 2013) die wordt uitgevoerd onder een veel grotere steekproef met een uitgebreide en op sommige onderdelen ook gewijzigde vragenlijst. Dat betekent dat niet alle gegevens uit de oude MAK en de nieuwe MAK goed met elkaar te vergelijken zijn.

Het percentage beoefenaars (op de bevolking van zes jaar en ouder) laat eerst een lichte daling tussen 2010 en 2012 zien en daarna een sterkere daling van 2012 op 2013. Die laatste daling berust waarschijnlijk voor een belangrijk deel op iets gewijzigde vragen over het beoefenen van bepaalde activiteiten (*creatief* schrijven in plaats van schrijven, *kunstzinnige* fotografie in plaats van fotografie). Toch laten de percentages ook bij muziek, dans en theater over de hele periode 2009-2015 een lichte daling zien.

Andere onderzoeken en publicaties, zoals de *Cultuurindex*, laten eveneens een dalende trend in de actieve cultuurparticipatie zien. Een secundaire analyse van gegevens over vrijetijdsbesteding in het LISS-panel (Longitudinal Internet Studies for the Social Sciences van CentERdata, suggereert dat deze daling (over de periode 2007-2011) niet uniek is voor de actieve cultuurparticipatie maar zich ook voordoet bij andere 'traditionele' vormen van

vrijetijdsbesteding (Vinken & IJdens 2015). Het gebruik van internet, mobiele telefonie en sociale media in de vrije tijd is daarentegen toegenomen, ten koste – zo lijkt het – van die 'traditionele' vormen. Welk deel van het gebruik van internet, sociale media et cetera 'kunstzinnig' of 'creatief' genoemd kan worden maar verborgen blijft voor statistisch onderzoek als de NMAK, is niet bekend. Uit de nieuwe peiling komt wel naar voren dat het gebruik van internet en digitale media om informatie, kennis en inspiratie over en voor kunstzinnige en creatieve activiteiten te krijgen én als podium om met anderen te delen wat men doet en maakt een duidelijke plaats heeft gekregen in de praktijk van beoefenaars.

Interpretaties en implicaties

16 Veel mensen, van jong tot oud, hebben de 'natuurlijke' drang om in de vrije tijd iets kunstzinnigs of creatiefs te doen en maken, te oefenen en te leren en om dat aan andere mensen te laten zien, horen en lezen. Veel ouders vinden het belangrijk dat hun kinderen daar iets aan doen en melden ze aan voor muziek- of dansles of een andere kunstzinnige activiteit. Dat het aandeel van beoefenaars in 2015 even groot is als in 2013 (ruim 40%) is eigenlijk heel plausibel. Zoveel verandert er niet in de vrijetijdsbesteding van mensen in twee jaar tijd. Over de periode 2007-2013 lijkt het percentage beoefenaars wel te zijn gedaald. Op grond van beschikbare onderzoeksgegevens is echter geen definitieve uitspraak te doen over de oorzaken daarvan. Aangezien er in die periode een algemene afname van 'traditionele' vormen van vrijetijdsbesteding te constateren is – van zingen in een koor en schilderen tot knutselen, vissen en klaverjassen – terwijl meer mensen meer tijd zijn gaan besteden aan nieuwe communicatiemiddelen, lijkt de digitale tsunami een belangrijke factor te zijn. Mogelijk komt er een nieuwe balans tussen oude en nieuwe vormen van vrijetijdsbesteding nu ongeveer iedereen in het digitale tijdperk is aangekomen en de weerstand tegen de greep van de informatie- en communicatietechnologie op onze vrije tijd lijkt te groeien.

17 De vrees voor een negatief effect van veranderingen in het beleid van gemeenten ten aanzien van de infrastructuur en voorzieningen voor buitenschoolse kunsteducatie en amateurkunst op de actieve cultuurdeelname van de bevolking wordt vooralsnog niet door de deelnamecijfers bewaarheid. Bezuinigingen op gesubsidieerde instellingen voor buitenschoolse kunsteducatie treffen *een beperkt deel* van de voorzieningen waar beoefenaars gebruik van maken. Tenminste 80% van de mensen die iets kunstzinnigs of creatiefs willen leren en daar beter in willen worden leren, doen dat niet bij deze instellingen maar in hun vereniging, informele groep of bij zelfstandige kunstdocenten en kunstenaars (veelal zzp'ers). Het bereik van de *gesubsidieerde* buitenschoolse kunsteducatie neemt af – zeker – maar het percentage beoefenaars op de totale bevolking neemt daardoor niet per definitie af: ten eerste omdat überhaupt niet meer dan een derde van de beoefenaars (wel eens) les neemt, een cursus volgt of aan een workshop meedoet; ten tweede omdat de sluiting en verkleining van *gesubsidieerde* instellingen, zoals gezegd, betrekking heeft op een beperkt deel van het totale kunsteducatie-aanbod; ten derde omdat mensen die zelf iets kunstzinnigs of creatiefs willen leren, of die hun kinderen dat willen laten doen, alternatieven zoeken en vinden voor (gesubsidieerd) aanbod dat wegvalt.

18 Het effect van gemeentelijke beleidswijzigingen *zou* bij het volgende bevolkingsonderzoek overigens wel eens wat sterker tot uiting kunnen komen in de deelnamecijfers omdat er juist in 2015 weer een aantal lokale en regionale kunstencentra zijn of worden opgeheven. Dáár staat dan echter weer tegenover dat in de desbetreffende gemeenten dikwijls nieuwe voorzieningen, bijvoorbeeld op zelfstandige basis, voor kunstbeoefening in de vrije tijd tot stand komen. Bovendien worden gesubsidieerde culturele instellingen en amateurverenigingen in gemeenten aangezet om (nog) meer activiteiten met en voor het (primair) onderwijs scholen te verzorgen, waardoor wellicht meer kinderen worden bereikt die tot nu toe geen gebruik maken van buitenschoolse voorzieningen. Cultuur op school valt echter buiten het onderzoek voor de Monitor Amateurkunst.

19 Hoewel er *over het geheel genomen* dus (nog) geen negatieve effecten van het wegvallen van gesubsidieerd buitenschools aanbod op de vraag te zien zijn, kunnen er wel knelpunten ontstaan in bepaalde regio's als daar onvoldoende zelfstandige ondernemers zijn of komen die zorgen voor vervangend aanbod. Vergelijk het maar met de beschikbaarheid van pinautomaten en het bereik van het alarmnummer 112 in dunbevolkte regio's in het Noorden, Oosten en Zuiden. Zulke plaatselijke knelpunten kunnen onder de radar van statistisch onderzoek blijven, zelfs bij een heel grote steekproef. De casestudies die het LKCA doet naar veranderingen in de lokale infrastructuur voor actieve cultuurparticipatie in een aantal gemeenten, kunnen daar beter zicht op geven. Als voorzieningen voor buitenschoolse kunsteducatie ook voor bewoners van zulke regio's beschikbaar en bereikbaar moeten blijven, zou daar een verantwoordelijkheid kunnen liggen van de provincie en gemeenten in regioverband.

Inleiding

De Monitor Amateurkunst

Het LKCA houdt om de twee jaar een enquête onder een steekproef van ongeveer 5.000 personen van zes jaar en ouder die in Nederland wonen om gegevens te verzamelen over het beoefenen van kunstzinnige en creatieve activiteiten in de vrije tijd. Daaronder verstaan we het zelf beoefenen van beeldende activiteiten in ruime zin, muziek (inclusief zingen), dans, theater, creatief schrijven of kunstzinnige fotografie/film/video of computerkunst in de vrije tijd, dus niet op school of als beroep. De steekproef wordt aselect getrokken uit TNS NIPObase, een panel dat circa 160.000 in Nederland woonachtige personen telt. Vragen hebben betrekking op het al dan niet beoefenen van deze activiteiten, op het soort activiteiten dat men beoefent, op de motieven waarmee en de manieren waarop men ze beoefent, en op de voorzieningen die men ervoor nodig heeft en gebruikt. Telkens een jaar na de enquête onder steekproef uit de bevolking (beoefenaars én niet-beoefenaar) worden de respondenten die daarin te kennen gaven dat zij kunstzinnig of creatief actief waren, nog een keer bevraagd om in te zoomen op bepaalde onderwerpen in verband met die activiteiten.

Het LKCA zet sinds 2013 met deze geregelde, periodieke dataverzameling de Monitor Amateurkunst (MAK) voort die in 2009 door Kunstfactor, sectorinstituut voor de amateurkunst, werd opgezet en tot en met 2012 jaarlijks in opdracht van Kunstfactor werd uitgevoerd door Bureau Veldkamp. We noemen het nu de Nieuwe MAK, om vier redenen: ten eerste omdat het aantal respondenten sinds 2013 aanzienlijk is vergroot – ongeveer 5.000 in plaats van 1.000 personen – waardoor er meer analyses mogelijk zijn; ten tweede omdat de vragenlijst op bepaalde punten gewijzigd is en mede op verzoek van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) uitgebreid is met vragen over het gebruik van voorzieningen; ten derde omdat het LKCA sinds 2013 niet alleen de vragenlijst voor het bevolkingsonderzoek zelf opstelt maar ook de analyses uitvoert en op verschillende manieren rapporteert over het onderzoek; ten vierde omdat naast de 'grote NMAK', het bevolkingsonderzoek om de twee jaar (in plaats van jaarlijks), nu dus een enquête in de tussenliggende jaren onder beoefenaars wordt uitgevoerd (de 'kleine NMAK'). Het veldwerk (steekproef trekken en enquête uitvoeren) wordt net als voorheen in opdracht van het LKCA uitgevoerd door Bureau Veldkamp.

Het Ministerie van OCW draagt sinds 2013 bij in de materiële kosten van de ‘grote NMAK’ omdat het onderzoek beleidsrelevante informatie oplevert over deelname aan amateurkunst en buitenschoolse kunsteducatie en over het gebruik van voorzieningen voor die activiteiten. Die informatie wordt onder meer gebruikt voor de publicatie *Cultuur in Beeld* en voor beleidsontwikkeling op het gebied van de actieve cultuurparticipatie.[1]

De begeleidingscommissie voor het onderzoek bestaat uit vertegenwoordigers van het Ministerie, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het Sociaal en Cultureel Planbureau. De commissie adviseert het LKCA over de opzet van de vragenlijst en bespreekt conceptrapporta-

1 De minister van OCW verwijst in haar brief van 24 augustus 2015 over de uitvoering van moties van de Tweede Kamer over voorzieningen voor actieve cultuurparticipatie naar onderzoek van het LKCA: de Monitor Amateurkunst en de casestudies naar veranderingen in de lokale infrastructuur.

ges met het LKCA. Er is tevens een klankbordgroep van LKCA-medewerkers die goed op de hoogte zijn van ontwikkelingen in de amateurkunst en de buitenschoolse kunsteducatie.

Tabel 1 Opzet van de Nieuwe Monitor Amateurkunst

	April 2013	April 2014	April 2015	April 2016	April 2017
'Grote NMAK'	Enquête onder steekproef van ongeveer 5.000 personen uit TNS NIPObase (bevolking vanaf zes jaar).		Enquête onder steekproef van ongeveer 5.000 personen uit TNS NIPObase (bevolking vanaf zes jaar).		Enquête onder steekproef van ongeveer 5.000 personen uit TNS NIPObase (bevolking vanaf zes jaar).
'Kleine NMAK'		Enquête onder (bijna 2.000) beoefenaars in de grote NMAK van het voor-gaande jaar. **Thema:** beoe-fening solo en in groep of vereniging; competenties van docenten.		Enquête onder beoefenaars in de grote NMAK van het voor-gaande jaar. **Thema:** nog vast te stellen.	

Resultaten van de 'grote NMAK' 2013 zijn via verschillende kanalen gepubliceerd (Heimans et. al. 2013, 2014; Volz et al. 2014). De publicatie *Zicht op actieve cultuurparticipatie 2014* (Ijdens & Knol 2015) bevat een aantal bijdragen die gebaseerd zijn op de 'kleine NMAK' 2014 alsmede bijdragen naar aanleiding van ander onderzoek van het LKCA: een proefenquête onder docenten in de buitenschoolse kunsteducatie en artistiek begeleiders in de amateurkunst.

Verantwoording steekproef en analyses

Dit rapport bevat resultaten van de digitale enquête die in april 2015 is gehouden onder een steekproef uit de bevolking van Nederland van zes jaar en ouder, gebruikmakend van de TNS NIPObase. Er werden ruim 8.500 personen benaderd van wie er 5.134 aan de enquête meewerkten; ruim 3.000 personen waren niet bereikbaar en een klein aantal maakte de vragenlijst niet af of weigerde deel te nemen. De respons is gewogen op ijkingsgegevens van de Gouden Standaard: normen van de organisatie van marktonderzoekbureaus (MOA) en CBS voor de representativiteit van steekproeven. Per leeftijdsgroep is apart gewogen op de vijf ijkingsvariabelen geslacht, leeftijd, opleiding, huishoudgrootte en regio. De respons is op deze kenmerken representatief voor de Nederlandse bevolking van zes jaar en ouder.

Figuur I Populatie, steekproefkader en steekproef van de NMAK 2015

Voor deze beschrijvende monitorrapportage zijn alleen univariate en bivariate analyses uitgevoerd. Verbanden en verschillen die blijken uit bivariate analyses worden het vermelden waard geacht als ze niet alleen statistisch significant zijn maar ook sterk genoeg. 'Statistisch significant' betekent dat een resultaat van steekproefonderzoek hoogstwaarschijnlijk niet op toeval berust – die kans is kleiner dan bijvoorbeeld 1/1000 (<0,001), 1/100 (<0,01) of 5/100 (<0,05); het resultaat geldt dus ook voor de populatie waaruit de steekproef is getrokken. Bij heel grote steekproeven, zoals voor de NMAK, is dat al gauw het geval, ook als een verschil of verband maar heel klein is. Daarom is bij de analyse van gegevens ook gelet op de sterkte van een verband of verschil, meestal uitgedrukt in de associatiemaat Cramer's V voor verbanden op nominaal meetniveau (kruistabellen).

De waarde van V varieert van 0 (geen enkel verband of verschil) tot 1 (volledig sluitend verband of verschil) maar V geeft geen richting van het verband aan. Telkens moet naar de data in een tabel worden gekeken om vast te stellen waar het verband of verschil eigenlijk zit. In dit rapport wordt van een verband of verschil gesproken als V tenminste 0,20 is (licht verband). Soms worden verschillen en verbanden genoemd die kleiner of zwakker zijn maar om andere redenen vermeldenswaard zijn, bijvoorbeeld in contrast met het ontbreken van enig verschil of verband bij andere gegevens.

De databestanden van de 'grote NMAK' worden twee jaar na uitvoering van het onderzoek gedeponeerd bij DANS (Data Archiving and Networked Services), een instelling van NWO en KNAW die de toegankelijkheid van databestanden voor secundaire analyses door andere onderzoekers faciliteert.

Monitorrapport 2015

Dit rapport opent met een afzonderlijk leesbare samenvatting. Daarin worden de belangrijkste resultaten van de NMAK 2015 op een rij gezet: kenmerken van beoefenaars vergeleken met de Nederlandse bevolking als geheel, welke kunstzinnige en creatieve activiteiten men in de vrije tijd beoefent, welke voorzieningen beoefenaars gebruiken en welke trends zich in de loop der jaren aftekenen in de beoefening van kunstzinnige en creatieve activiteiten.

Na het eerste, inleidende hoofdstuk, waarin de opzet van de Nieuwe Monitor Amateurkunst uiteengezet en verantwoord wordt, laat het tweede hoofdstuk zien hoeveel mensen in Nederland in hun vrije tijd kunstzinnig of creatief actief zijn en hoe de beoefenaars zijn samengesteld naar een aantal achtergrondkenmerken, vergeleken met de niet-beoefenaars: leeftijd, geslacht, opleiding, inkomen en geografische spreiding. Tevens wordt gekeken of beoefenaars zich naast hun kunstzinnige en creatieve activiteiten ook in andere vormen van vrijetijdsbesteding van niet-beoefenaars onderscheiden: receptieve cultuurdeelname, vrijwilligerswerk en sportbeoefening. Tot slot wordt nagegaan waarom mensen, die op het moment van de enquête niet actief waren maar dat voorheen wel waren, ermee zijn gestopt.

Het derde hoofdstuk gaat nader in op activiteiten van beoefenaars (wat ze doen), op hun motieven, op de intensiteit waarmee en de manier waarop ze hun kunstzinnige of creatieve activiteiten beoefenen. Dat betreft onder meer de vraag of ze individueel of samen met anderen actief zijn, in een vereniging of in een informele groep, hoe intensief ze ermee bezig zijn en hoeveel tijd en geld ze eraan besteden. Telkens wordt gekeken of wat men doet, en waarom en hoe men dat doet varieert naar geslacht en leeftijd.

In het vierde hoofdstuk staat de vraag centraal welke voorzieningen beoefenaars gebruiken voor hun kunstzinnige en creatieve activiteiten. We onderscheiden vier soorten van voorzieningen die mensen nodig hebben om iets te maken en te doen, te leren en aan anderen te laten zien, horen of lezen wat ze maken en doen: werk- en oefenruimte, deskundige docenten en begeleiders, podia (fysiek en Internet) en informatie. Ook wordt belicht waar ze die voorzieningen vinden, of ze er tevreden over zijn en of er voorzieningen zijn weggevallen of bijgekomen. Hierbij wordt telkens nagegaan of het gebruik van deze voorzieningen varieert met het soort activiteiten en met geografische factoren.

In het vijfde en laatste hoofdstuk worden cijfers voor 2015 op een aantal hoofdpunten vergeleken met die voor 2013 en voor eerdere jaren.

Casestudies lokale infrastructuur

Naast de enquêtes onder de bevolking en onder beoefenaars zijn in het oorspronkelijke plan van aanpak voor de NMAK ook casestudies in gemeenten opgenomen om inzicht te krijgen in de aard, omvang en dynamiek van de lokale markt en infrastructuur voor amateurkunst. De casestudies in Venlo, Alphen aan den Rijn en Nuenen die deel uitmaakten van de opzet van de NMAK en waarover in 2013 voor het eerst gerapporteerd werd in *Ruimte voor amateurkunst*, zijn in 2015 opgenomen in de 'Casestudies lokale stelsels voor actieve cultuurparticipatie', een nieuw meerjarig onderzoek van het LKCA naar veranderingen in de infrastructuur voor actieve cultuurparticipatie. Dat onderzoek is dit jaar gestart. Het heeft naast de drie bovengenoemde gemeenten tevens betrekking op de gemeenten Houten, Hardenberg en Achtkarspelen.

Ontwikkelingen in de zes gemeenten worden in de periode 2013-2017 gevolgd. Daarvoor worden documenten en beschikbare statistische informatie bestudeerd, interviews en groeps-

gesprekken gehouden met diverse betrokkenen en belanghebbenden en andere beschikbare bronnen geraadpleegd. Over de casestudies wordt afzonderlijk gepubliceerd via de Portal Overheidsbeleid van het LKCA (http://www.lkca.nl/beleid) en in juni 2016 verschijnt een samenvattend rapport over de eerste cyclus van het onderzoek. *Zicht op actieve cultuurparticipatie 2016* (najaar 2016) zal eveneens bijdragen naar aanleiding van de casestudies bevatten. Resultaten van de NMAK-enquêtes worden daarin als achtergrondinformatie gebruikt. Omgekeerd kunnen de casestudies gebruikt worden om uitkomsten van de NMAK te illustreren of te interpreteren en om de 'kleine NMAK' (volgende editie in april 2016) voor te bereiden.

Wel of niet kunstzinnig of creatief in de vrije tijd

Inleiding

In april 2015 en/of de twaalf maanden ervoor deed 41% van de Nederlandse bevolking van zes jaar en ouder in de vrije tijd iets kunstzinnigs of creatiefs of nam daar les in. Dit hoofdstuk laat zien hoe de beoefenaars zijn samengesteld naar een aantal achtergrondkenmerken, vergeleken met de niet-beoefenaars: leeftijd, geslacht, opleiding, inkomen en geografische spreiding. Tevens wordt gekeken of beoefenaars zich naast hun kunstzinnige en creatieve activiteiten ook in andere vormen van vrijetijdsbesteding van niet-beoefenaars onderscheiden: receptieve cultuurdeelname, vrijwilligerswerk en sportbeoefening. Tot slot wordt nagegaan waarom mensen, die op het moment van de enquête niet actief waren maar voorheen wel, ermee zijn gestopt.

Beoefenaars en niet-beoefenaars

Het eerste deel van de vragenlijst voor de NMAK diende om vast te stellen of men zelf iets kunstzinnigs of creatiefs doet of daar les in heeft in de vrije tijd. Kunstzinnige of creatieve activiteiten worden in de introductie als volgt omschreven:

'Onder kunstzinnige of creatieve activiteiten verstaan we bijvoorbeeld schilderen, tekenen, pottenbakken, sieraden maken, wandkleden maken, kleding ontwerpen, muziek maken, zingen in een koor, spelen in een orkest of een bandje, dj'en, toneel spelen, meedoen aan een dansgroep, gedichten schrijven, raps maken, fan art op internet, kunstzinnige foto's of films maken, een gamedesign maken, et cetera. Les nemen, een cursus volgen of een workshop doen om dit te leren of er beter in te worden vallen hier ook onder. Het gaat om iets waar je zelf actief mee bezig bent, dus niet om concertbezoek, naar de film gaan en dergelijke.'

Respondenten werd na deze omschrijving gevraagd of ze op het moment van bevragen (in april 2015) en/of in de twaalf maanden ervoor in hun vrije tijd iets deden aan of les hadden in een of meer van de volgende kunstzinnige of creatieve activiteiten:

- beeldende activiteiten;
- muziek (ook: zang);
- dans;
- theater;
- creatief schrijven;
- kunstzinnige fotografie/film/video/computerkunst;
- andere kunstzinnige of creatieve activiteiten.

Bij het aantikken van de eerste zes categorieën kreeg de respondent telkens een reeks van activiteiten te zien die onder deze hoofdactiviteiten vallen.

In het volgende wordt met ‘muziek’ altijd muziek én zang bedoeld, tenzij nadrukkelijk anders is aangegeven. De verzamelcategorie ‘kunstzinnige fotografie/film/video, computerkunst’ wordt voortaan kortheidshalve met ‘media’ aangeduid, tussen aanhalingstekens om de lezer erop attent te maken dat hier iets mee bedoeld wordt dat er zo niet staat. ‘Creatief schrijven’ wordt vaak maar niet altijd verkort tot schrijven.

Tabel 2 Percentage van de bevolking en het aantal personen dat een kunstzinnige of creatieve activiteit beoefent of daar les in heeft in april 2015 en/of de twaalf maanden ervoor.

Soort activiteit	Beoefenaar in april 2015	Beoefenaar in twaalf maanden voor april 2015	Beoefenaar in april 2015 en/of twaalf maanden ervoor	Aantal beoefenaars ≥ 6 jaar
	%	%	%	N (mln.)
Beeldende activiteiten	10	12	21	3,3
Muziek (incl. zang)	16	18	19	3,0
Dans	6	7	8	1,3
Theater	3	4	4	0,6
Creatief schrijven	5	6	7	1,1
‘Media’	9	10	12	1,9
Andere activiteit	12	11	--	--
Totaal	**36**	**39**	**41**	**6,4**

Bevolking van zes jaar en ouder. De som van percentages is hoger dan het totaalpercentage omdat men meer dan één activiteit kan beoefenen.

Ruim een tiende van de respondenten kruiste aan dat ze in april of de twaalf maanden ervoor *andere* dan de eerder genoemde kunstzinnige of creatieve activiteiten beoefenden, en vermeldde welke andere activiteit. In de meeste gevallen betreft het echter een activiteit die tot een van de zes hoofdactiviteiten te rekenen is, bijna allemaal 'beeldend' in heel ruime zin: niet alleen schilderen, tekenen, grafiek, beeldhouwen maar ook kleding maken, bloemschikken, borduren, modellenbouw, papieren rozen maken, spiegels maken, quilten, scrapbooken, dingen maken van vilt, theaterkleding maken, et cetera. Sommige andere activiteiten, zoals bijvoorbeeld voetbal, jeu de boulen, maar ook digitaal bewerken van historische opnamen zijn niet tot 'kunstzinnige of creatieve activiteiten' gerekend: wie dit invulde is alleen als beoefenaar meegeteld als hij/zij wel een of meer van de zes hoofdcategorieën aankruiste.

In de voorlaatste kolom van tabel 2 staat het percentage beoefenaars van de verschillende hoofdactiviteiten na herindeling van de respondenten die een of meer ‘andere’ activiteiten invulden. Die percentages worden door die herindeling bij alle activiteiten automatisch iets hoger dan in de tweede en derde kolom van tabel 2, maar het veel hogere percentage bij beeldende activiteiten (21% in plaats van 10 en 12%) heeft dus een andere reden.

Tabel 3 Percentage van de bevolking en geschat aantal personen dat een kunstzinnige/creatieve activiteit beoefent of daar les in heeft in april 2015 en/of de twaalf maanden ervoor

Doet of deed u aan kunstzinnige/creatieve activiteiten?	NL bevolking van zes jaar en ouder	
	%	Aantal personen (in miljoenen)
In april 2015 en ook in de twaalf maanden ervoor	34	5,4
In april 2015 wel maar *niet* in de twaalf maanden ervoor	2	0,3
In april 2015 niet maar wel in de twaalf maanden ervoor	5	0,8
Nu niet en ook niet in de twaalf maanden ervoor	59	9,3
Totaal	**100**	**15,7**

Bevolking van zes jaar en ouder.

Van alle beoefenaars van een of meer kunstzinnige of creatieve activiteiten was 34% zowel op het moment van bevragen (april 2015) als in de twaalf maanden ervoor actief, een klein percentage (2%) alleen in april of alleen in de twaalf maanden ervoor (5%).

Al met al doet of deed 41% van de respondenten in april en/of de twaalf maanden ervoor in de vrije tijd iets kunstzinnigs of creatiefs. Omgerekend naar de bevolking van zes jaar en ouder (15,7 miljoen personen) zijn dat ongeveer 6,4 miljoen mensen. In het volgende noemen we dit de beoefenaars: zij beoefenden in april 2015 en/of de twaalf maanden ervoor één of meer kunstzinnige of creatieve activiteiten.

Demografische kenmerken

Geslacht, leeftijd en opleiding

Het percentage beoefenaars (op de totale bevolking van zes jaar en ouder) varieert met geslacht en leeftijd. De helft van de meisjes en vrouwen (50%) doet aan amateurkunst tegen een derde (32%) van de jongens en mannen. Het hogere aandeel van beoefenaars onder meisjes en vrouwen berust vooral op het feit dat die veel vaker aan beeldende activiteiten doen dan jongens en mannen en ook vaker aan dans.

Tabel 4 Percentage van de bevolking dat een kunstzinnige of creatieve activiteit beoefent of daar les in heeft, naar geslacht

Soort activiteit	Man	Vrouw	Bevolking ≥ 6 jaar
	%	%	%
Beeldend*	11	31	21
Muziek (incl. zang)	18	20	19
Dans	4	12	8
Theater	4	5	4
Creatief schrijven	5	8	7
‘Media’	12	12	12
Totaal	**32**	**50**	**41**

Bevolking van zes jaar en ouder. Kruistabellen per activiteit (ja/nee) naar geslacht . *V≥0,20.

Het aandeel van beoefenaars is onder kinderen (61%) en jongeren (53%) hoger dan onder volwassenen (36 à 39%). Er is ook enig verschil naar opleidingsniveau: als we kinderen en jongeren beneden de 20 jaar niet meerekenen is 47% van de hoger opgeleiden (hbo/wo) beoefenaar, tegen 35% en 29% van de volwassen bevolking met een opleiding op midden- en lager niveau. Al deze verschillen of verbanden zijn statistisch weliswaar significant – ze zijn niet toevallig – maar heel licht. Inkomensverschillen leggen (nog) minder gewicht in de schaal.[2]

Het betrekkelijk hoge percentage beoefenaars onder kinderen en jongeren berust vooral op het percentage dat aan muziek en dans doet. Bij de andere disciplines varieert het percentage deelnemers niet zoveel met de leeftijd.

Tabel 5 Percentage van de bevolking dat een kunstzinnige of creatieve activiteit beoefent of daar les in heeft, naar leeftijd

Soort activiteit	6-11 jaar	12-19 jaar	20-34 jaar	35-49 jaar	50-64 jaar	65+ jaar	Bevolking ≥ 6 jaar
	%	%	%	%	%	%	%
Beeldende activiteiten	29	23	20	18	20	20	21
Muziek (incl. zang)*	35	36	18	16	14	13	19
Dans*	29	16	9	4	3	3	8
Theater	9	9	4	3	3	3	4
Creatief schrijven	6	13	8	5	6	5	7
'Media'	8	19	13	11	11	8	12
Totaal	**61**	**53**	**39**	**36**	**38**	**36**	**41**

Bevolking van zes jaar en ouder. Kruistabellen per activiteit (ja/nee) naar leeftijd. *V≥0,20.

Geboorteland hoofdkostwinner en taal die thuis gesproken wordt

De TNS NIPObase die is gebruikt voor de NMAK 2015 bevat een achtergrondkenmerk dat verwijst naar de herkomst van personen in het bestand: het geboorteland van de hoofdkostwinner in het huishouden van de respondent. Dat is dus de (volwassen) respondent zelf of een van de ouders van kinderen en jongeren die thuis wonen. Het aandeel van niet in Nederland geboren respondenten (kinderen of volwassenen) in huishoudens met een niet in Nederland geboren hoofdkostwinner in de steekproef voor de NMAK 2015 is slechts 3%. In de vragenlijst is wel een vraag opgenomen over de *taal* die men thuis of met zijn of haar partner spreekt omdat dat waarschijnlijk een ruimer en tegelijk cultureel relevanter kenmerk is dan het geboorteland van de hoofdkostwinner. Negen op de tien respondenten spreken thuis alleen Nederlands (of Fries), 8% óók een *andere* taal, en 2% alléén een andere taal: in totaal dus 10% die thuis of met hun partner een andere taal spreken, meestal naast het Nederlands (of Fries). De samenstelling van amateurkunstbeoefenaars wijkt op beide punten – geboorteland hoofdkostwinner en taal die thuis of met de partner gesproken wordt – niet af van de steekproef als geheel.

Het percentage personen met een migratieachtergrond staat of valt met definities. Het geboorteland van de hoofdkostwinner in TNS NIPObase geeft een heel smalle bandbreedte, zeker vergeleken met de definitie van 'allochtoon' volgens CBS. CBS rekent alleenstaanden en hoofd-

2 Zie de Inleiding voor de verantwoording van de steekproef en de analyses en over normen voor statistische significantie en voor de sterkte van verbanden en verschillen.

kostwinners die *zelf* in Nederland geboren zijn maar wier *ouders* niet in Nederland geboren zijn namelijk tot de allochtonen, terwijl die personen in de TNS NIPObase niet te onderscheiden zijn van 'autochtone' Nederlanders. Op 1 januari 2015 woonden er in Nederland volgens de CBS-definitie 3,6 miljoen allochtonen in Nederland, 21% van de bevolking. 'Westerse' allochtonen (1,6 miljoen of 10% op 1 januari 2015) zijn volgens het CBS personen van wie tenminste een ouder in Europa (maar zonder Turkije), Noord-Amerika, Oceanië, Japan en Indonesië (met inbegrip van het voormalig Nederlands-Indië) is geboren. Personen van wie een ouder in Turkije of in landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (met uitzondering van Japan en Indonesië) zijn geboren, zijn 'niet-westerse' allochtonen (2 miljoen of 12% op 1 januari 2015).

Aan de vragenlijst voor de volgende editie van de Nieuwe Monitor Amateurkunst zal een vraag over het geboorteland van de ouders worden opgenomen om resultaten beter te kunnen vergelijken met CBS-cijfers over het percentage' allochtone' inwoners van Nederland.

Geografische spreiding

Er wordt wel eens gedacht dat amateurkunst meer in niet-stedelijke regio's wordt beoefend dan in grote steden. De resultaten van de NMAK 2015 ondersteunen die veronderstelling niet. De spreiding van beoefenaars over provincies, naar gemeentegrootte en naar stedelijkheid van de woonomgeving wijkt nauwelijks af van de spreiding van de niet-beoefenaars en de Nederlandse bevolking als geheel: zie tabel 6 (vorige pagina).

Tabel 6 Geografische spreiding van beoefenaars en niet-beoefenaars.

Provincie	Beoefenaars	Niet-beoefenaars	Bevolking ≥ 6 jaar
	%	%	%
Groningen	4	4	4
Friesland	5	3	4
Drenthe	3	2	3
Overijssel	6	6	6
Gelderland	13	12	12
Utrecht	8	8	8
Noord-Holland	16	17	16
Zuid-Holland	20	21	21
Zeeland	2	2	2
Flevoland	3	3	3
Noord-Brabant	15	16	15
Limburg	7	6	6
Totaal	**100**	**100**	**100**

Tabel 6 Geografische spreiding van beoefenaars en niet-beoefenaars (vervolg).

Nielsen-indeling	Beoefenaars	Niet-beoefenaars	Bevolking ≥ 6 jaar
	%	%	%
Amsterdam, Rotterdam, Den Haag	15	16	16
Overig West	29	30	29
Noord	11	9	10
Oost	21	21	21
Zuid	24	24	24
Totaal	**100**	**100**	**100**
Gemeentegrootte (aantal inwoners)			
>400.000	11	11	11
100.000 - 400.000	25	24	25
50.000 - 100.000	19	20	19
20.000 - 50.000	36	36	36
10.000 - 20.000	8	8	8
5.000 - 10.000	1	1	1
Minder dan 5.000	#~0	#~0	#~0
Totaal	**100**	**100**	**100**
Stedelijkheid			
Zeer sterk stedelijk (2.500 of meer inw.\km^2)	20	19	19
Sterk stedelijk (1.500-2.500 inw.\km^2)	30	30	30
Matig stedelijk (1.000-1.500 inw.\km^2)	21	22	22
Weinig stedelijk (500-.000 inw.\km^2)	20	21	21
Niet stedelijk (minder dan 500 inw.\km^2)	10	9	9
Totaal	**100**	**100**	**100**

Bevolking van zes jaar en ouder. #~0 betekent meer dan 0 maar minder dan 0,5: bij afronding op hele getallen zou dit 0 zijn. Totaalpercentage kan iets meer of minder dan 100 zijn wegens afronding van percentages op hele getallen.

Andere vrijetijdsactiviteiten

Ongeveer 85% van de Nederlandse bevolking van zes jaar en ouder bezoekt wel eens een concert (36%), gaat naar een voorstelling (44%), leest romans, gedichten of strips (54%) of gaat wel eens naar de bioscoop of het filmhuis (63%). Naast dergelijke culturele activiteiten of in plaats daarvan doet men aan sport (ruim de helft) of aan vrijwilligerswerk (ruim een derde).

Amateurkunstbeoefenaars doen door de bank genomen vaker een van deze dingen dan mensen die in hun vrije tijd niet kunstzinnige of creatief actief zijn. Dat verschil is groter (22%) bij het bezoeken van tentoonstellingen en bij lezen dan bij het bezoeken van voorstellingen en concerten (allebei 13% verschil) en naar de film gaan (11% verschil). Het aandeel van mensen die vrijwilligerswerk voor uiteenlopende doelen doen, is onder beoefenaars van amateurkunst ook hoger dan niet-beoefenaars, evenals het aandeel van mensen die aan sport doen. Qua *soort* vrijwilligerswerk onderscheiden beoefenaars zich van niet-beoefenaars doordat ze wat vaker

zorgen voor anderen, iets doen voor hun kerk of geloofsgemeenschap, collecteren voor goede doelen of – uiteraard – vrijwilligerswerk op het gebied van kunst en cultuur doen.

Tabel 7 Percentage van beoefenaars en niet-beoefenaars van een kunstzinnige of creatieve activiteit die (ook) andere activiteiten in de vrije tijd beoefenen.

Welke andere activiteiten in de vrije tijd?	Beoefenaars	Niet-beoefenaars	Bevolking ≥ 6 jaar
	% ja	% ja	% ja
Bezoek tentoonstellingen*	56	34	43
Bezoek voorstellingen	52	39	44
Bezoek concerten	44	31	36
Bezoek bioscoop of filmhuis	69	58	63
Lezen: romans/thrillers/gedichten/etc.*	66	45	54
Een of meer van deze culturele activiteiten	**93**	**79**	**85**
Doet aan sport	58	50	53
Doet vrijwilligerswerk	43	32	36

Bevolking van zes jaar en ouder. Kruistabellen per andere activiteit (ja/nee) naar beoefening . *V=≥0,20.

Tabel 8 Percentage van beoefenaars en niet-beoefenaars van een kunstzinnige of creatieve activiteit die bepaalde vormen van vrijwilligerswerk doen.

Soort vrijwilligerswerk	Beoefenaars	Niet-beoefenaars	Bevolking ≥ 6 jaar
	%	%	%
Zorg voor anderen	14	8	10
Politiek en openbaar bestuur	2	1	1
Sport	7	8	7
Vluchtelingenwerk	1	~0	1
Milieu	1	1	1
Dierenbescherming	1	1	1
Kunst	2	~0	1
Erfgoed	1	1	1
Kerk of geloofsgemeenschap	11	5	8
Collecteren voor goede doelen	8	4	5
Onderwijs (op school)	5	4	4
Diversen	13	10	11

Bevolking van zes jaar en ouder. Kruistabellen per soort vrijwilligerswerk (ja/nee) naar beoefening. De mate van verschil is nergens groter dan V=0,15.

Redenen om te stoppen

Bijna een tiende van alle respondenten deed in april niet iets kunstzinnigs of creatiefs maar in de twaalf maanden ervoor wel. Anderen deden dat in de afgelopen twaalf maanden ook niet maar langer geleden wel. Aan deze respondenten is gevraagd waarom ze ermee gestopt zijn en

of ze van plan zijn om er later dit jaar weer mee te beginnen. Antwoorden op de open vraag naar redenen om te stoppen zijn achteraf gecodeerd. De meeste respondenten die in april niet actief waren maar in de twaalf maanden ervoor wel noemden in antwoord op de open vraag waarom ze ermee gestopt zijn vooral 'geen tijd' en 'andere prioriteiten'. Een andere reden die dikwijls genoemd wordt, is dat de cursus of activiteit waar men aan deelnam is afgelopen. Wie het laatste jaar niet actief was maar langer geleden wel geeft ook vooral 'geen tijd/andere prioriteiten' als reden op, en eveneens dat de cursus of activiteit was afgelopen. Er zijn maar heel weinig respondenten die financiële redenen noemen. De antwoorden zijn achteraf gerubriceerd: zie tabel 9.

Bijna 70% van de respondenten die in april niet actief waren maar in de twaalf maanden ervoor wel gaat dit jaar waarschijnlijk of zeker weer iets creatiefs doen, 14% (waarschijnlijk) niet en weet 17% het nog niet. Van degenen die al langer geleden gestopt zijn is 4% van plan dit jaar wel weer iets te gaan doen, 68% niet en weet 28% het nog niet.

Tabel 9 Redenen om te stoppen met kunstzinnige of creatieve activiteiten en intentie om er later (in 2015) weer mee te beginnen.

Redenen om te stoppen en intentie om er (later in 2015) weer mee te beginnen	Niet actief in april 2015, wel in twaalf maanden ervoor	Niet actief in april 2015 en in de twaalf maanden ervoor, dáárvoor wel
Redenen om te stoppen	%	%
Geen tijd/andere prioriteiten	59	59
Cursus is afgelopen/tijdelijke stop/seizoensgebonden	12	13
Ik doe het nog wel, maar minder intensief	4	7
Ziekte	4	6
Te duur	2	4
Geen (geschikt) aanbod	3	3
Diverse overige redenen	15	9
Onbekend	2	--
Gaat later dit jaar (2015) wel weer iets doen		
Ja (waarschijnlijk of zeker)	68	4
Nee (waarschijnlijk of zeker niet)	14	68
Weet het nog niet	17	28

Personen die in april 2015 niet kunstzinnig of creatief actief waren, maar daarvoor wel.

Beoefenaars en beoefening nader bekeken

Inleiding

Dit hoofdstuk gaat nader in op activiteiten van beoefenaars (wat ze doen), op hun motieven, op de intensiteit waarmee en de manier waarop ze hun kunstzinnige of creatieve activiteiten beoefenen. Dat betreft onder meer de vraag of ze individueel of samen met anderen actief zijn, in een vereniging of in een informele groep, hoe intensief ze ermee bezig zijn en hoeveel tijd en geld ze eraan besteden. Telkens wordt gekeken of activiteiten, motieven en wijze van beoefening variëren naar geslacht en leeftijd.

Soort kunstzinnige en creatieve activiteiten

Mannelijke en vrouwelijke beoefenaars verschillen in hun voorkeur voor bepaalde soorten kunstzinnige en creatieve activiteiten. Het aandeel van muziekbeoefenaars en van degenen die aan 'media' doen, is onder de mannen hoger dan onder de vrouwen, terwijl vrouwen eerder iets beeldends doen of aan dans: een derde van de mannelijke beoefenaars doet iets beeldends en ruim een tiende aan dans, tegen respectievelijk 61% en bijna een kwart van de vrouwen. Aan theater en aan creatief schrijven doen ongeveer even veel mannen als vrouwen.

Tabel 10 Percentage mannelijke en vrouwelijke beoefenaars per soort activiteit.

Soort activiteit	Man	Vrouw	Alle beoefenaars
	%	%	%
Beeldende activiteiten*	33	61	50
Muziek (incl. zang)	55	40	46
Dans	12	24	19
Theater	11	9	10
Creatief schrijven	17	16	16
'Media'	36	23	28

Beoefenaars van een of meer soorten activiteiten. Kruistabellen per activiteit (ja/nee) naar geslacht.
*V=≥0,20.

De voorkeur van beoefenaars voor muziek en dans varieert ook duidelijk met de leeftijd. Het aantal muziekbeoefenaars is tamelijk hoog onder kinderen en jongeren en een stuk lager onder de volwassen en wat oudere beoefenaars. Het aandeel van dansbeoefenaars daalt sterk met het toenemen van de leeftijd: van bijna de helft van de kinderen (6-11 jaar) naar minder dan een tiende van de beoefenaars die 50 jaar of ouder zijn. Theater laat hetzelfde beeld zien als dans maar veel minder sterk. Jongeren onderscheiden zich door een wat hoger percentage bij creatief schrijven. Deze verschillen contrasteren met het aandeel van beoefenaars van beeldende activiteiten dat maar weinig varieert met de leeftijd.

Tabel 11 Percentage beoefenaars naar leeftijd, per soort activiteit.

Soort activiteit	6-11 jaar	12-19 jaar	20-34 jaar	35-49 jaar	50-64 jaar	65+ jaar	Alle beoefenaars
	%	%	%	%	%	%	%
Beeldende activiteiten	48	44	51	50	53	55	51
Muziek (incl. zang)*	57	69	45	43	37	36	46
Dans**	48	30	23	12	8	8	19
Theater	15	17	10	8	7	7	10
Creatief schrijven	10	25	19	14	16	14	16
'Media'	14	36	33	32	30	21	28

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten. Kruistabellen per activiteit (ja/nee) naar leeftijd. *V=≥0,20. **V=≥0,30.

Er zijn veel mensen die in hun vrije tijd aan muziek doen. Muziekvoorkeuren variëren zoals bekend uit sociologisch onderzoek met leeftijd, geslacht en opleiding. Zulke verschillen komen ook naar voren uit dit monitoronderzoek. Het soort muziek dat men in de vrije tijd beoefent hangt vooral met de leeftijd samen. Klassieke muziek en pop/rockmuziek hebben een duidelijk verschillend profiel: het percentage beoefenaars van klassieke muziek loopt op met de leeftijd, pop/rockmuziek is daarentegen veruit favoriet onder jongeren en het minst onder 65+'ers. Bij andere muzieksoorten is het verschil minder sterk: ouderen zingen ook vaker dan jongeren in een shanty-koor of doen aan volksmuziek, of ook aan opera of operette.

Tabel 12 Percentage muziekbeoefenaars die een bepaald soort muziek spelen of zingen, naar leeftijd.

Soort muziek	6-11 jaar	12-19 jaar	20-34 jaar	35-49 jaar	50-64 jaar	65+ jaar	Alle muziek-beoefenaars
	%	%	%	%	%	%	%
Klassieke muziek*	17	19	23	34	35	48	28
Opera\operette	0	0	4	2	8	8	4
Pop\rock**	28	70	54	40	33	7	41
Jazz	5	6	14	12	12	7	10
Musical	12	17	11	12	10	14	13
Dance\house	5	14	9	5	3	1	6
Wereldmuziek	12	13	11	12	21	16	14
Volksmuziek	11	3	5	9	15	20	10
Shanty	0	0	3	1	4	7	2
Harmonie/fanfare/brassband	4	7	10	16	13	8	10

Muziekbeoefenaars. Som van percentages per kolom kan >100% zijn omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn. Kruistabellen per soort muziek (ja/nee) naar leeftijd. *V=≥0,20.

Alleen de belangstelling voor musical laat een licht verschil tussen mannen (7%) en vrouwen (18%) zien. Opleiding – hier worden alleen beoefenaars van 20 jaar en ouder meegeteld – is een lichte factor bij klassieke muziek, waar 43% van de hoger opgeleide muziekbeoefenaars aan doet tegen een ongeveer een kwart van degenen met een opleiding op midden- of lager

niveau. Het aandeel van beoefenaars van pop- en rockmuziek loopt echter óók op met het opleidingsniveau: een vijfde van de muziekbeoefenaars met een lagere opleiding, een derde van degenen met een opleiding op middenniveau en ruim 40% van de hoger opgeleiden.

Aantal activiteiten en tijdsbesteding

Bijna 60% van de beoefenaars beoefent één soort activiteit, een kwart twee activiteiten en bijna een vijfde meer dan twee. Het percentage amateurs dat maar één activiteit beoefent is onder degenen die iets beeldends of aan muziek doen een stuk hoger dan bij de andere activiteiten. Vooral degenen die aan theater doen, doen ook vaak andere dingen.

Tabel 13 Aantal activiteiten per soort activiteit.

Aantal beoefende activiteiten	Beeldend	Muziek	Dans	Theater	Schrijven	'Media'	Alle beoefenaars
	%	%	%	%	%	%	%
Een	44	40	25	12	17	29	58
Twee	29	29	29	20	31	33	25
Drie	15	17	23	27	23	18	10
Vier	8	8	12	21	16	12	5
Vijf	2	3	7	10	7	5	2
Zes	2	2	5	10	6	4	1
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten.

Kinderen en vooral jongeren beoefenen meer activiteiten dan gemiddeld: respectievelijk 1,9 en 2,2 tegen 1,7 activiteiten. Dat was ook al uit tabel 11 op te maken, waar het percentage beoefenaars per activiteit is uitgesplitst naar leeftijd. Het gemiddelde aantal activiteiten daalt verder met de leeftijd: van 1,8 onder de 20-34 jarigen tot 1,4 onder de 65-plussers.

Tabel 14 Aantal uren per week per soort activiteit: gemiddeld en mediaan.

Soort activiteit	Aantal uren per week	Aantal uren per week:
	Gemiddeld	Mediaan
Beeldende activiteiten	6,3	3,0
Muziek (incl. zang)	5,6	3,0
Dans	3,5	2,0
Theater	4,2	3,0
Creatief schrijven	3,7	2,0
'Media'	3,7	2,0
Totaal	**7,7**	**4,0**

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten die in de vier weken voor de enquête tenminste een kwartier besteedden aan de genoemde activiteit. Gevraagd is hoeveel tijd per week men er gemiddeld in de afgelopen vier weken aan besteedde, dus niet apart hoeveel uren men aan de activiteit zelf besteedde en aan bijvoorbeeld reistijd.

Beoefenaars besteedden in de vier weken voor het enquête gemiddeld 7,5 uur per week aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten. Dat kunnen meer dan een soort activiteiten zijn. Wie er minder dan een kwartier per week aan besteedde, is hier niet meegeteld. Aan beeldende activiteiten en muziek wordt gemiddeld de meeste tijd besteed (respectievelijk 6,3 en 5,6 uur), aan dans (3,5), creatief schrijven (3,7), 'media' (ook 3,7) en dans (3,5) de minste tijd.

In het volgende worden verschillen in bijvoorbeeld motieven, wijze van beoefening (alleen of samen, in vereniging of informele groep) en in het gebruik en de beoordeling van voorzieningen onder meer gerelateerd aan het soort activiteit. Daarbij wordt in een aantal gevallen gekeken naar de *enige* activiteit die men beoefent, of – als men meerdere soorten beoefent – naar de activiteit waar men de *meeste tijd* aan besteedt. In tabel 15 zijn beoefenaars verdeeld naar de enige activiteit die ze beoefenen of waar ze de meeste tijd aan besteden. In het volgende wordt dit de 'hoofdsoort' genoemd.

Tabel 15 Hoofdsoort: enige activiteit of activiteit waar men de meeste tijd aan besteedt.

Soort activiteit: hoofdsoort	%
Beeldende activiteiten	36
Muziek (incl. zang)	33
Dans	9
Theater	3
Creatief schrijven	6
'Media'	13
Totaal	**100**

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten.

Uitgaven en inkomsten

Kunstzinnige en creatieve activiteiten in de vrije tijd kosten naast tijd ook geld. Aan alle beoefenaars is gevraagd om aan te geven wat zij maandelijks gemiddeld uitgeven aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten, zoals contributie voor een vereniging, les- en cursusgelden et cetera. Tevens is een open vraag gesteld naar eenmalige grotere uitgaven.

Twee derde van alle beoefenaars vulde bij een of meer genoemde maandelijkse kostenposten een bedrag in, een derde gaf geen geld uit voor zijn of haar activiteit. Contributies (46%) en les- of cursusgelden (39%) worden het meest opgevoerd, gevolgd door vervoerskosten (33%). Vergoedingen voor het gebruik van instrumenten en apparatuur worden minder vaak genoemd (21%) en huur voor werk- of oefenruimte het minst (4%). Gebruik van instrumenten, apparatuur en ruimte zullen veelal verdisconteerd zijn in contributies en lesgelden.

Beoefenaars die per kostenpost een bedrag boven 0 euro vermeldden gaven in totaal gemiddeld € 110 per maand uit aan hun activiteiten. Lesgelden vormen de grootste kostenpost met gemiddeld € 96 per maand. Maandelijkse uitgaven voor contributie, vergoedingen en vervoer liggen tussen de € 43 en € 49 per maand. Er zijn ook behoorlijk veel beoefenaars die diverse andere kosten noemen, die samen gemiddeld € 58 per maand bedragen. De mediaan (niet het rekenkundig gemiddelde maar het midden van de verdeling) ligt een stuk lager. Het gemiddelde wordt namelijk sterk 'omhoog' getrokken door een betrekkelijk kleine groep beoefenaars groep die er heel veel geld voor uitgeeft. Als degenen die 0 euro uitgaven (een derde

van alle beoefenaars) worden meegeteld, bedragen de gemiddelde uitgaven in totaal € 75 per maand maar geeft de helft niet meer dan € 20 uit.

Tabel 16 Uitgaven per maand voor kunstzinnige of creatieve activiteiten: gemiddeld en mediaan.

Kostenposten	Bedrag >0 vermeld	Uitgaven hiervoor per maand	Uitgaven hiervoor per maand
	%	gemiddeld €	* mediaan €
Contributie	46	49	20
Les- of cursusgelden	39	96	40
Vervoer	33	43	20
Vergoeding gebruik instrumenten, apparatuur e.d.	21	49	15
Huur werk- of oefenruimte	4	48	25
Andere kosten	40	58	20
Totaal	**67**	**110**	**39**

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten die bij een of meer genoemde kostenposten een bedrag per maand van meer dan 0 euro invulden. Uitgaven zijn hier gerangschikt naar de meest genoemde. *De mediaan is de middelste waarde van de verdeling: 50% van de beoefenaars besteedde minder dan dit bedrag, 50% meer; de mediaan is minder gevoelig voor een klein aantal heel hoge bedragen dan het gemiddelde.

In het jaar voor de enquête gaf ruim een vijfde (22%) van de beoefenaars naast maandelijkse contributies, lesgelden en dergelijke bedragen ook wel eens een groter bedrag uit voor de eenmalige aanschaf van bijvoorbeeld instrumenten, apparatuur, kleding of materialen die niet bij het gemiddelde bedrag per maand zijn meegeteld; nog eens 5% vulde alleen een bedrag voor eenmalige uitgaven in maar geen maandelijkse kosten. Men kon twee van zulke eenmalige uitgaven noemen en hoogte ervan vermelden. De bedragen (één bedrag of twee bedragen samen) lopen sterk uiteen, de mediaan ligt bij € 115. Omgerekend naar de Nederlandse bevolking van zes jaar en ouder is dat 200 miljoen euro.

Tabel 16 Uitgaven per maand voor kunstzinnige en creatieve activiteiten, naar activiteit (hoofdsoort)

Uitgaven per maand	Beeldend	Muziek	Dans	Theater	Schrijven	'Media'	Alle beoefe-naars
	%	%	%	%	%	%	%
Nihil	28	31	17	31	60	48	32
€ 1-50	46	39	53	41	29	26	41
€ 51-100	11	12	9	5	7	10	10
€ 101-200	7	8	11	5	2	9	8
> € 200	8	11	10	17	2	8	9
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten. Som van uitgaven voor contributies, les- of cursusgelden, vervoerskosten, vergoedingen voor het gebruik van instrumenten en apparatuur en huur van werk- of oefenruimte. V=0,12.

Uitgaven per maand verschillen enigszins naar soort activiteit. Wie schrijft of aan 'media' doet geeft er maandelijks minder aan uit dan beoefenaars van andere activiteiten.

Omgerekend naar het percentage van de bevolking van zes jaar en ouder dat maandelijks geld uitgeeft voor een of meer kunstzinnige of creatieve activiteiten en het bedrag dat zij er gemiddeld aan besteden, wordt in Nederland per maand gemiddeld ongeveer € 480 miljoen aan deze activiteiten uitgegeven. Dat zou op jaarbasis bijna 5,8 miljard zijn. Een conservatieve schatting met de mediaan als rekenbedrag, komt op ruim anderhalf miljard per jaar.[3] Dat laatste komt ongeveer overeen met de bestedingen van amateurkunstenaars die in eerder onderzoek werden geraamd (1,35 miljard: Noordman & Van Dijk 2009, p. 14).

Financieel gewin is bijna per definitie niet het doel van kunstzinnige en creatieve vrijetijdsactiviteiten. Tegenover uitgaven kunnen echter wel enige inkomsten staan, bijvoorbeeld van een amateurschilder die werk verkoopt, een amateurbandje dat een vergoeding van reiskosten of iets meer krijgt voor een optreden of iemand die in zijn of haar vrije tijd dansles geeft of vrijwilligers begeleidt en daar iets voor betaald krijgt. Dat geldt echter voor maar 6% van de beoefenaars.

Stimulans en motieven

Een derde van de beoefenaars is naar eigen zeggen helemaal uit zichzelf iets kunstzinnigs of creatiefs gaan doen, twee derde is daarin door iemand of iets gestimuleerd. Die laatsten noemen hun ouders het meest (56%) en ook vaak vrienden of kennissen (33%). Andere familieleden (20%) en onderwijzers of docenten op school (19%) kunnen ook belangrijk zijn. Wie al op jonge leeftijd iets kunstzinnigs of creatiefs is gaan doen – dat betreft vooral muziek, dans of iets beeldends – noemt vaker zijn ouders of ook leerkrachten of leraren op school dan wie er pas later mee is begonnen. Wie schrijft of aan 'media' doet is daar naar eigen zeggen meestal wat later mee begonnen en helemaal uit zichzelf.

Beoefenaars is ook gevraagd naar hun motieven om in de vrije tijd iets kunstzinnigs of creatiefs te doen. 'Het geeft me plezier' scoort het hoogst, gevolgd door 'Het ontspant me'. Rond 90% van de beoefenaars vindt dat heel belangrijk of tamelijk belangrijk. 'Zelf iets maken', 'Gezellig om samen met anderen te doen' en 'Iets leren, er beter in worden' zijn voor ruim twee derde van de beoefenaars ook belangrijke motieven. Andere motieven worden minder belangrijk gevonden. 'Waardering krijgen voor wat ik doe of maak' en 'Mensen ontmoeten die dezelfde interesse hebben' zijn (tamelijk) belangrijke motieven voor ongeveer de helft van de beoefenaars, 'Iets voor anderen betekenen' en 'Anderen laten zien, horen of lezen wat ik doe of maak' voor een derde à 40%. In tabel 18 zijn de motieven gerangschikt naar het percentage beoefenaars dat ze heel belangrijk vindt.

Nadere analyse van de samenhang tussen de motieven wijst uit dat die in vier clusters zijn te verdelen: plezier, ontspanning en zelf iets maken of doen gaan vaak met elkaar gepaard; gezelligheid en mensen ontmoeten vormen ook vaak een koppel; mensen ontmoeten en iets

3 Vergelijk dit met bijvoorbeeld uitgaven voor goede doelen: 1,9 miljard , volgens het rapport *Geven in Nederland* (Bekkers, Schuyt & Couwenberg 2015). Voor sport gaf men in 2010 Nederland 7,5 miljard uit (http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/vrije-tijd-cultuur/publicaties/artikelen/archief/2013/2013-3891-wm.htm, geraadpleegd 10 november 2015), voor vakanties 15 miljard (http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/vrije-tijd-cultuur/publicaties/artikelen/archief/2011/2011-3406-wm.htm).

voor anderen betekenen hangen ook samen; en tot slot gaat de behoefte om anderen te tonen wat je kunt en maakt vaak samen met de behoefte om daar waardering voor te krijgen. Over het geheel genomen scoren 'individualistische' motieven hoger dan de 'sociale' motieven maar sluiten die beide soorten motieven elkaar niet uit.

Tabel 18 Motieven om iets kunstzinnigs of creatiefs te doen

Welke motieven?	Heel belangrijk	Tamelijk belangrijk	Beetje belangrijk	Niet belangrijk
	%	%	%	%
Geeft me plezier	69	25	5	1
Ontspant me	55	33	9	3
Zelf iets maken/doen	44	35	16	6
Gezellig om samen te doen	30	33	21	16
Iets leren, beter worden	29	41	23	7
Mensen ontmoeten	18	30	30	22
Waardering krijgen	15	35	31	18
Iets voor anderen betekenen	14	25	35	26
Anderen laten horen/zien	10	23	36	31

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten. Motieven zijn hier gerangschikt naar

Motieven variëren niet of nauwelijks met geslacht. De leeftijd doet er ook maar weinig toe. Jongeren vinden het alleen wat belangrijker aan om anderen te kunnen laten zien wat ze doen en maken en om daar waardering voor te krijgen, terwijl het voor ouderen wat belangrijker is om andere mensen te ontmoeten met dezelfde interesses. Er tekent zich ook enig verschil af tussen de doorgaans individuele beoefening van 'scheppende kunsten' (beeldend, creatief schrijven, fotografie, film, computerkunst en dergelijke) enerzijds en de overwegend 'uitvoerende kunsten' zoals dans en theater: de eerste groep beoefenaars vindt 'zelf iets maken en doen' belangrijk, terwijl de tweede groep tamelijk veel belang hecht aan de gezelligheid van het samen iets doen.

Patroon van beoefening

De meeste beoefenaars die in de afgelopen twaalf maanden iets kunstzinnige of creatiefs deden, waren daar het hele jaar mee bezig en ook tamelijk intensief: 23% (bijna) elke dag en ruim 44% (bijna) elke week. De rest was er het hele jaar (bijna) iedere maand mee bezig (13%, een deel van het jaar (9%) of alleen maar af en toe (11%).

Mannelijke en vrouwelijk beoefenaars verschillen niet qua patroon van beoefening. Leeftijd doet er ook niet veel toe. Kinderen zijn er vaker het hele jaar door bijna iedere week mee bezig: veel kinderen hebben muziek- of dansles en dat gebeurt meestal wekelijks; betrekkelijk veel jongeren doen bijna iedere dag iets aan hun hobby, vaak is dat muziek maken. Het patroon van beoefening varieert wel iets sterker met het soort activiteit. Muziek, dans en beeldende activiteiten, in deze volgorde, worden het meest intensief beoefend, gemeten naar de regelmaat waarmee het gebeurt: bijna elke dag of elke week (respectievelijk 80%, 76% en 63%). Schrijven en fotograferen, filmen en dergelijke ('media') worden minder geregeld beoefend. Theater springt eruit als activiteit die door velen af en toe of alleen gedurende een deel van het

jaar, bijvoorbeeld een paar maanden, wordt beoefend. In die paar maanden kan dat overigens wel intensief gebeuren.

Tabel 19 Patroon van beoefening per soort activiteit.

Patroon van beoefening	Beel-dend	Mu-ziek	Dans	Thea-ter	Schrij-ven	'Me-dia'	Alle beoefe fe-naars
	%	%	%	%	%	%	%
Hele jaar door, (bijna) elke dag	19	25	12	4	10	8	23
Hele jaar door, (bijna) elke week	33	49	51	18	27	27	44
Hele jaar door, (bijna) elke maand	19	10	11	19	26	32	13
Een deel van het jaar, bijv. paar maanden	11	7	12	20	13	14	9
Af en toe in de afgelopen 12 maanden	18	9	15	39	24	19	11
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten. Het patroon van beoefening is per soort activiteit gevraagd. Als iemand meerdere activiteiten beoefent, wordt de ene activiteit waarschijnlijk intensiever beoefend dan de andere. De percentages voor alle beoefenaars (de laatste kolom) gelden voor de enige activiteit die men beoefent óf – indien men meer dan één soort activiteiten beoefent – voor de activiteit waar men de meeste tijd aan besteedt; dat leidt in die totaalkolom tot enige onderschatting van de intensiteit van beoefening, omdat iemand die bijna maandelijks drie activiteiten beoefent waarschijnlijk bijna iedere week wel een daarvan doet.

Alleen of samen, in vereniging of informele groep

De meeste beoefenaars zijn uitsluitend (32%) of meestal (ook 32%) in hun eentje bezig met hun kunstzinnige of creatieve vrijetijdsactiviteiten. De rest net zo vaak alleen als samen met anderen (8%) of meestal (10%) of altijd (18%) samen met anderen.

Tabel 20 Beoefening alleen of samen met anderen, naar soort activiteit (hoofdsoort).

Beoefening alleen of samen	Beeldend	Muziek	Dans	Theater	Schrij-ven	'Media'	Alle beoefe-naars
	%	%	%	%	%	%	%
Altijd alleen	38	24	5	10	75	44	32
Meestal alleen, soms samen	40	28	12	5	20	43	32
Net zo vaak alleen als samen	8	10	5	0	1	8	8
Soms alleen, meestal samen	7	15	17	12	5	3	10
Altijd samen	8	22	62	73	0	3	18
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten. V=0,29.

Dit varieert echter met de activiteit: het aandeel van de individuele beoefenaars is heel hoog onder degenen die schrijven maar ook onder degenen die fotograferen, filmen of aan compu-

terkunst doen, of beeldend actief zijn, terwijl theater en dans meestal samen met andere beoefend worden. Muziek maken gebeurt overwegend individueel maar ook dikwijls samen met anderen.

Bijna een kwart van de beoefenaars is lid van een vereniging voor hun kunstzinnige of creatieve activiteit en een vijfde is actief in een informele groep. Dat zijn, omgerekend naar de Nederlandse bevolking van zes jaar en ouder, respectievelijk bijna 1,5 en 1,3 miljoen mensen. Twee derde van de beoefenaars is geen lid van een vereniging en ook niet van een informele groep. Beoefenaars van theater, dans of muziek zijn vaker lid van een vereniging dan degenen die altijd of meestal in hun eentje actief zijn (schrijven, beeldend, 'media').

Tabel 21 Lid van vereniging of informele groep, naar soort activiteit (hoofdsoort)

Lidmaatschap van verenging of informele groep	Beeldend	Muziek	Dans	Theater	Schrij-ven	'Media'	Alle beoefe-naars
	%	%	%	%	%	%	%
Alleen lid van vereniging	8	24	26	35	5	6	15
Alleen lid van informele groep	15	11	9	7	10	10	12
Lid vereniging en informele groep	6	10	9	3	5	7	8
Geen van beide	72	54	56	55	81	77	65
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten. V=0,17.

Meer informatie over motieven om kunstzinnige en creatieve activiteiten alleen of samen met anderen, in informeel verband of in een vereniging te beoefenen, is te vinden in *Zicht op actieve cultuurparticipatie 2014* (Vinken 2015).

Vrijwilligerswerk voor vereniging of informele groep

Van de beoefenaars die lid zijn van een of meer verenigingen en/of informele groepen doet over het geheel genomen 52% wel eens vrijwilligerswerk voor de vereniging of groep. Dat zijn omgerekend bijna 1,2 miljoen mensen. Onder degenen die lid zijn van een vereniging én van een informele groep is dat aandeel nog hoger. Het betreft uiteenlopende vormen van vrijwilligerswerk, van schoonmaken en onderhoud van een accommodatie, bardiensten draaien en publiciteit regelen tot voorstellingen en uitvoeringen organiseren en projecten doen, financiële zaken regelen en overleg voeren met de gemeente, et cetera.

Gebruik van voorzieningen

Inleiding

In dit hoofdstuk staat de vraag centraal welke voorzieningen beoefenaars gebruiken voor hun kunstzinnige en creatieve activiteiten. We onderscheiden vier soorten van voorzieningen die mensen nodig hebben om iets te maken en te doen, te leren en aan anderen te laten zien, horen of lezen wat ze maken en doen: werk- en oefenruimte, deskundige docenten en begeleiders, podia (fysiek en Internet) en informatie. Ook wordt belicht waar ze die voorzieningen vinden, of ze er tevreden over zijn en of er voorzieningen zijn weggevallen of bijgekomen. Hierbij wordt telkens nagegaan of het gebruik van deze voorzieningen varieert met het soort activiteiten en met geografische factoren..

Werk-, oefen- en lesruimte

Thuis en/of elders
Bijna twee derde van de beoefenaars maakt voor zijn of haar kunstzinnige of creatieve activiteiten gebruik van de eigen woonruimte en 13% heeft er (ook) een aparte ruimte bij of in de eigen woning voor. Bijna 40% maakt (tevens) gebruik van werk, oefen- of lesruimte elders, niet in of bij de eigen woning. Ook hierin tekent zich weer een verschil af tussen doorgaans 'individueel' actieve beoefenaars die schrijven, iets beeldends doen of fotograferen en dergelijke aan de ene kant en de 'collectieve' beoefenaars van theater en dans aan de andere kant: de eerste groep werkt en oefent vooral thuis, de tweede meestal elders. Muziek wordt veelal individueel en thuis beoefend maar ook gezamenlijk, buiten de deur.

Tabel 22 Soort ruimte waar men gebruik van maakt, naar activiteit (hoofdsoort)

Soort ruimte	Beeldend	Muziek	Dans	Theater	Schrijven	'Media'	Alle beoefenaars
	%	%	%	%	%	%	%
Eigen woonruimte**	75	62	26	20	80	68	64
Aparte ruimte bij eigen woning	17	10	4	14	20	17	13
Ruimte ergens anders**	23	45	84	67	12	30	38

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten. Kruistabellen per soort ruimte (ja/nee) naar activiteit (hoofdsoort). Som van percentages per kolom >100% omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn.
**V=≥0,30.

Welke ruimte buiten de deur
Aan degenen die gebruik maken van werk-, oefen- of lesruimte ergens anders, buiten de deur, is gevraagd wat voor ruimte dat is, waarbij acht verschillende soorten ruimtes werden genoemd. Verenigingsgebouw (17%), kerkgebouw (14%) en buurthuis (14%) worden het meest genoemd, gevolgd door ruimte bij iemand anders thuis (13%) en het centrum voor de kunsten of de muziekschool (11%). Als we dit laatste percentage omrekenen naar de Nederlandse be-

volking van zes jaar en ouder, maken ruim 264.000 personen gebruik van een centrum voor de kunsten of muziekschool. Bijna een tiende maakt (ook) gebruik van een sportaccommodatie en Ruim een derde noemt daarnaast diverse andere ruimtes. Die zijn in veel gevallen tot een van de eerder genoemde categorieën te rekenen, maar ook wordt hier dikwijls een school of schoollokaal genoemd, ruimte buiten of een dansschool.

Tabel 23 Welke ruimte elders, buiten de deur, naar activiteit (hoofdsoort)

Wat voor ruimte?	Beel-dend	Muziek	Dans	Theater	Schrij-ven	'Media'	Totaal
	%	%	%	%	%	%	%
Centrum v.d. kunsten of muziekschool	9	15	12	13	0	1	11
Buurthuis	17	14	16	21	0	4	14
Theater of concertgebouw**	1	3	4	38	13	1	5
Verenigingsgebouw	10	24	15	13	6	11	17
Sportaccommodatie***	2	1	32	3	13	1	8
Kerkgebouw ***	6	32	0	0	0	1	14
Café	0	5	3	3	13	1	3
Ruimte in/bij woning van iemand anders	21	11	4	10	27	19	13
Andere ruimte **	45	23	26	25	60	73	34

Beoefenaars die gebruik maken van ruimte buiten hun eigen woning. Kruistabellen per soort ruimte (ja/nee) naar activiteit (hoofdsoort). Som van percentages per kolom >100% omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn. **V≥0,30. ***V≥0,40.

Het gebruik van deze soorten ruimtes varieert duidelijk met de soort activiteiten. Centra voor de kunsten en muziekscholen maar ook het buurthuis worden door beoefenaars van alle soorten activiteiten gebruikt, *behalve* door degenen die fotograferen, filmen of aan computerkunst doen ('media'). Muziekbeoefenaars, waaronder leden van zangkoren, maken relatief vaak gebruik van een verenigingsgebouw en meer nog van een kerkgebouw. Veel mensen die aan dans doen, doen dat in een sportaccommodatie, en wie aan theater doet maakt vaak gebruik van een theatergebouw maar ook relatief wat vaker dan andere beoefenaars van het buurthuis. Beoefenaars van beeldende activiteiten en van 'media' maken relatief vaak gebruik van werkruimte in of bij de woning van iemand anders, die dezelfde hobby heeft – zo mogen we aannemen. Andere ruimtes worden relatief vaak genoemd door beoefenaars van 'media' en door mensen die schrijven of iets beeldend doen. Desgevraagd is dat bijvoorbeeld 'buiten, in de natuur of op straat' (fotograferen, schilderen en tekenen) of 'op kantoor' of 'op het werk' (schrijven).

Toegang tot ruimte buiten de deur

De accommodatie waar men elders, buiten de deur gebruik van maakt is meestal van de vereniging of club waar men actief in is en nog vaker van de docent of instelling waar men les volgt. In een kwart van de gevallen regelt men het met de groep waarin men actief is. Zelf individueel iets regelen komt ook voor. Individueel iets regelen gebeurt vooral door beoefenaars van 'individuele' activiteiten zoals schrijven en 'media', wie iets aan muziek doet regelt vaak iets met de groep waarin hij of zijn actief is of maakt net als veel beoefenaars van theater en dans gebruik van ruimte van de vereniging of club waar hij of zij bij zit. Voor wie iets beeldends doet of danst hangt de locatie ook vaak af van de docent of instelling waar men les heeft.

Docenten en deskundige begeleiding

Manieren om te leren en beter te worden
Meer dan 80% van de beoefenaars doet naar eigen zeggen iets om beter te worden en te leren in zijn of haar kunstzinnige vrijetijdsactiviteiten. Dat kan op verschillende manieren: men kon in de vragenlijst meerdere manieren, in willekeurige en telkens andere volgordes geplaatst, aanvinken. In tabel 24 zijn die manieren gerangschikt naar het aantal keren dat ze aangevinkt zijn. 'Gewoon doen, dan leer ik/leren we vanzelf' wordt het meest genoemd, gevolgd door 'geregeld oefenen of repeteren'. Een kwart van de beoefenaars leert (ook) van digitale voorbeelden of instructies via Internet of apps en/of heeft les of volgt een cursus. Workshops worden door 15% genoemd en erover lezen en oefeningen doen uit een boek door bijna even veel beoefenaars. Leren van televisie en dvd's komt het minst voor.

Tabel 24 Manieren op beter te worden en te leren naar activiteit (hoofdsoort)

Doet iets om beter te worden en te leren?	Beeldend	Muziek	Dans	Theater	Schrijven	'Media'	Alle beoefenaars
	%	%	%	%	%	%	%
Gewoon doen, … ˣ	58	48	30	43	44	60	51
Geregeld oefenen of repeteren**	13	56	36	32	9	19	31
Digitale voorbeelden * #	28	19	9	2	17	43	24
Heb les, volg een cursus **	13	23	56	31	6	7	19
Doe wel eens mee aan workshop	20	10	20	17	4	19	15
Lees erover en doe oefeningen*	20	9	2	3	13	26	14
Leer van tv-programma of dvd	4	4	5	3	2	5	4
Nee, geen van deze	17	13	16	24	37	11	16
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten. Kruistabellen per manier om te leren (ja/nee) naar activiteit (hoofdsoort). Som van percentages per kolom >100% omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn. 'Gewoon doen,… ˣ volledig: 'Gewoon doen, spelen of maken, daardoor leer ik/leren we vanzelf.' #Volledig: 'Ik leer van digitale voorbeelden etc. of instructies, via internet of apps.' *V=≥0,20. **V=≥0,40.

Manieren om te leren en beter te worden in wat men doet variëren met de soort activiteit. 'Geregeld oefenen en repeteren' wordt heel vaak genoemd door muziekbeoefenaars en tamelijk weinig door beoefenaars van beeldende activiteiten of die schrijven of aan 'media' doen. Leren van digitale voorbeelden komt veel voor onder 'wie aan 'media' doet en weinig of bijna niet onder wie aan dans of theater doet. Mensen die aan dans doen maar ook theater hebben betrekkelijk vaak les of volgen een cursus, wat veel minder voorkomt onder degenen die schrijven of aan 'media' doen. Erover lezen en oefeningen doen uit een boek gebeurt vooral door beoefenaars van 'media' en ook vaker dan gemiddeld door wie iets beeldends doet.

Manieren om beter te worden en te leren houden op een paar punten licht verband met de leeftijd van beoefenaars: kinderen en jongeren hebben vaker les dan volwassenen; het aandeel van beoefenaars die leren via digitale voorbeelden (Internet, apps) is onder kinderen én 65+'ers lager dan onder de andere leeftijdsgroepen; en workshops lijken tamelijk populair in de leeftijdsgroep van 50-64 jaar.

Tabel 25 Manieren om beter te worden en te leren, naar leeftijd

Manieren om te leren en beter te worden in beoefende activiteit	6-11 jaar	12-19 jaar	20-34 jaar	35-49 jaar	50-64 jaar	65+ jaar	Alle beoe-fenaars
	%	%	%	%	%	%	%
Gewoon doen, … ˣ	48	49	53	58	51	44	51
Geregeld oefenen of repeteren	29	35	23	32	32	33	31
Leer van digitale voorbeelden #	10	31	30	29	25	14	24
Heb les, volg een cursus *	36	30	19	13	13	14	19
Doe wel eens een workshop	9	7	12	19	25	16	16
Lees erover en doe oefeningen	3	11	13	16	21	18	15
Leer van tv-programma of dvd	7	3	6	2	3	3	4
Nee, geen van deze	17	15	18	13	14	21	16
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten. Kruistabellen per manier om te leren (ja/nee) naar leeftijd. Manieren van leren zijn hier gerangschikt van meest naar minst genoemd. Som van percentages per kolom >100% omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn. 'Gewoon doen,… ˣ volledig: 'Gewoon doen, spelen of maken, daardoor leer ik/leren we vanzelf.' #Volledig: 'Ik leer van digitale voorbeelden etc. of instructies, via internet of apps.' *V=≥0,20.

Van de beoefenaars die gebruik maken van digitale middelen om te leren en beter te worden noemt bijna 90% filmpjes en voorbeelden op YouTube en Facebook en dergelijke. Lesmateriaal downloaden en deelnemen aan een online community gebeurt allebei door een kwart van deze beoefenaars.

Tabel 26 Digitale middelen om te leren en beter te worden

Digitale middelen	%
Filmpjes en voorbeelden op YouTube, Facebook, etc	89
Lesmateriaal downloaden	27
Online community	26
Speciale apps	15
Andere manier, namelijk …	6

Beoefenaars die leren met digitale middelen. Digitale middelen zijn hier gerangschikt van meest naar minst genoemd. Som van percentages per kolom >100% omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn.

Leren van een docent of een kunstenaar

Van de beoefenaars die les hebben, een cursus volgen of die wel eens meedoen aan een workshop wordt de helft daarin begeleid door een docent en een vijfde door een kunstenaar. Ruim driekwart (79%) van hen heeft les of doet een workshop bij één docent of kunstenaar, een vijfde bij twee of meer docenten of kunstenaars. Of men les heeft van een docent of een kunstenaar verschilt tamelijk sterk per activiteit: muziek- en dansles worden bijna altijd door een docent gegeven, terwijl beoefenaars van andere activiteiten dikwijls bij een kunstenaar in de leer zijn.

Tabel 27 Les, cursus of workshop: bij een docent of een kunstenaar, naar activiteit (hoofdsoort)

Bij een docent of kunstenaar	Beeldend	Muziek	Dans	Theater	'Media'	Totaal
Bij een docent***	28	69	73	61	33	51
Bij een kunstenaar**	33	8	6	33	28	19

Beoefenaars die les hebben, een cursus volgen of wel eens aan een workshop meedoen. Kruistabellen per categorie van begeleider (ja/nee) naar activiteit (hoofdsoort). Som van percentages per kolom >100% omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn. Creatief schrijven is niet in tabel opgenomen omdat het aantal respondenten hier te gering is. ***V >0,40. **V>0,30.

Ruim 70% van de beoefenaars die les heeft, heeft alleen les met meerdere deelnemers tegelijk, een vijfde alleen individueel en een tiende soms individueel en soms met meer deelnemers tegelijk. Beoefenaars krijgen in een klein aantal gevallen thuis les, 93% krijgt alleen op een andere plek, niet thuis les.

Tabel 28 Werkzaamheid van docent of kunstenaar, naar activiteit (hoofdsoort).

Werkzaamheid van docent of kunstenaar	Beeldend	Muziek	Dans	Theater	'Media'	Totaal
	%	%	%	%	%	%
Zelfstandig (eigen praktijk)	59	49	45	40	55	51
Zelfstandig in een groepspraktijk	5	11	3	0	5	7
Bij vereniging, instelling , bedrijf	24	36	45	62	27	35
Weet ik niet	16	7	10	14	16	12

Beoefenaars die les hebben, een cursus volgen of wel eens aan een workshop meedoen bij of van een docent of kunstenaar. Kruistabellen per categorie docent of begeleider (ja/nee) naar activiteit (hoofdsoort). Creatief schrijven is niet in tabel opgenomen omdat aantal respondenten hier te gering is. Som van percentages kan >100% zijn omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn.

Als de docent of docenten van wie men les heeft niet zelfstandig werkzaam zijn, dan werken ze dikwijls bij een muziekschool, of bij een dansschool of een vereniging. Andere 'aanbieders' of plekken waar men les heeft, zoals Centrum voor de Kunsten, creativiteitscentrum of cultureel centrum, worden minder genoemd (tabel 29).

Aan beoefenaars is niet rechtstreeks gevraagd of ze les hebben bij een gesubsidieerde of een niet gesubsidieerde instelling omdat dat bij hen niet bekend hoeft te zijn. We mogen echter aannemen dat muziekscholen met Centra voor de Kunsten en creativiteitscentra grosso modo de *gesubsidieerde* lokale voorzieningen voor buitenschoolse kunsteducatie zijn. Het bereik van die drie samen onder de beoefenaars die les hebben, een cursus volgen of wel eens een workshop doen is op basis van de NMAK 2015 op 15% te schatten. Dat is nog iets lager dan het aandeel van deze aanbieders in 2007: ongeveer 20% volgens het Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek (Van den Broek 2010: 49-50).

Tabel 29 Soort organisatie waar docent of kunstenaar volgens beoefenaar werkzaam is.

Bij wat voor soort vereniging, instelling of bedrijf?	%
Muziekschool	26
Dansschool	15
Vereniging	14
Creativiteitscentrum	9
Centrum voor de Kunsten	8
Cultureel centrum (of Kulturhus)	8
Buurthuis	6
Sportschool	5
Jeugdtheaterschool	4
Volksuniversiteit	4
Docentencollectief/coöperatie	2
Bibliotheek	1
Anders, namelijk…	18

Beoefenaars die les hebben, een cursus volgen of wel eens aan een workshop meedoen bij of van een docent of kunstenaar die bij een vereniging, instelling of bedrijf werkt. Categorieën zijn hier gerangschikt van meest naar minst genoemd. Som van percentages kan >100% zijn omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn. Creatief schrijven is niet in tabel opgenomen omdat aantal respondenten hier te gering is.

Tabel 30 Werkzaamheid van docenten en kunstenaars volgens beoefenaars, naar soort activiteit (hoofdsoort)

Waar/hoe werkt docent of kunstenaar?	Beeldend	Muziek	Dans	Theater	'Media'	Totaal
	%	%	%	%	%	%
Bij muziekschool/kunstencentrum[#]	10	36	5	5	8	17
Bij andere organisatie	33	17	50	57	37	33
Zelfstandig, eigen praktijk	57	48	45	38	55	50

Beoefenaars die les hebben, een cursus volgen of wel eens aan een workshop meedoen bij of van een docent of kunstenaar. Kruistabellen per werksituatie van docent/ kunstenaar (ja/nee) naar activiteit (hoofdsoort). Creatief schrijven is niet in tabel opgenomen omdat aantal respondenten hier te gering is. [#]Ook: creativiteitscentrum. *V=0,29.

Het aandeel van verschillende aanbieders van lessen, cursussen en workshop is ook te bepalen door een paar gegevens uit de enquête te combineren. Daarbij kijken we naar beoefenaars die les hebben, een cursus volgen of wel eens een workshop doen bij een docent of kunstenaar. Het resultaat is ongeveer hetzelfde. Van die beoefenaars heeft 17% les et cetera van een docent of kunstenaar die aan een muziekschool, centrum voor de kunsten of creativiteitscentrum werkt – ruim 300.000 personen omgerekend naar de Nederlands bevolking van zes jaar en ouder –, 33% van een docent of kunstenaar bij een vereniging, een andere organisatie of in een groepspraktijk met collega's en 50% bij een zelfstandige docent of kunstenaar met een eigen praktijk. Wie alleen of vooral aan muziek doet, heeft veel vaker les bij een muziekschool of kunstencentrum dan beoefenaars van andere activiteiten. Wie iets beeldends doet of fotografeert, filmt of iets met computerkunst doet en daar les in heeft, doet dat het meest van alle be-

oefenaars bij een zelfstandige docent of kunstenaar met een eigen praktijk.

De meeste beoefenaars die les hebben of wel eens een workshop volgen bij een docent of kunstenaar zijn daar tevreden over: het meest over de kwaliteit van de docent/begeleider en het niveau van de lessen of de workshop. Men is ook tevreden, maar iets minder, over de inrichting van de locatie en de prijs die men voor de lessen of workshops moet betalen.

Tabel 31 Tevredenheid over les, cursus of workshop.

Mate van tevredenheid	Inrichting van locatie	Niveau van lessen/ workshop	Organisatie van lessen/ work-shop	Kwaliteit van docent/ begeleider	Prijs die ik ervoor betaal
Heel tevreden	62	73	71	78	52
Tamelijk tevreden	37	26	28	21	45
Niet tevreden	2	1	2	1	3
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars die les hebben, een cursus volgen of wel eens aan een workshop meedoen bij of van een docent of kunstenaar.

Beoefenaars zijn voor wat de inrichting van de locatie en het niveau en de kwaliteit van de lessen en de docent even tevreden over lessen, cursus of workshops van docenten en kunstenaars die werken bij een (vermoedelijk) gesubsidieerde muziekschool, centrum voor de kunsten of creativiteitscentrum als over lessen et cetera van docenten en kunstenaars die bij andere organisaties werken of zelfstandig (eigen praktijk) of die zelfstandig werkzaam zijn.

Tabel 32 Tevredenheid over de prijs van les, cursus of workshop naar categorie docent/kunstenaar

Mate van tevredenheid	Werkzaam bij muziekschool of kunsten-centrum[#]	Werkzaam bij andere organisatie	Zelfstandig, eigen praktijk	Totaal
Heel tevreden	32	51	59	52
Tamelijk tevreden	61	47	39	45
Niet tevreden	7	3	2	3
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars die les hebben, een cursus volgen of wel eens aan een workshop meedoen bij of van een docent of kunstenaar. [#]Ook: creativiteitscentrum. V=0,14.

Voor wat betreft de *organisatie* van de lessen is het aandeel van heel tevreden beoefenaars onder degenen die les hebben bij een andere organisatie wat lager dan onder de klanten van de muziekschool et cetera of van zelfstandige docenten. En als het om de *prijs* gaat is het percentage héél tevreden beoefenaars wat hoger onder de klanten van zelfstandige docenten en kunstenaars (59%) dan onder degenen die les hebben bij een andere organisatie (51%) en het laagst onder de klanten van de muziekschool en het centrum voor de kunsten (32%). Het percentage beoefenaars dat ronduit zegt *niet* tevreden te zijn over de prijs loopt navenant op, maar blijft heel laag (respectievelijk 2, 3 en 7%).

Mogelijk vindt men de prijs bij de muziekschool of het centrum voor de kunsten eerder aan

de hoge kant dan bij andere organisaties en bij zelfstandige docenten, terwijl de kwaliteit van de lessen niet verschilt. Inderdaad geven beoefenaars die les of een workshop volgen bij een muziekschool, centrum voor de kunsten of creativiteitscentrum daar maandelijks gemiddeld meer aan uit dan beoefenaars die les hebben bij een andere organisatie of bij een zelfstandige docent of kunstenaar (respectievelijk € 116, € 86 en € 79) maar dat verschil is statistisch zwak en niet significant doordat de verschillen ook binnen de drie categorieën groot zijn en gemiddelden dus geen goede graadmeter zijn. Een grove verdeling in drie klassen naar hoogte van het bedrag dat men aan lesgeld uitgeeft laat echter ook zien dat leerlingen bij de muziekschool of het centrum voor de kunsten meer uitgeven aan lesgeld dan wie les heeft of een workshop volgt bij een andere organisatie of bij een zelfstandige docent. Om hoeveel lesuren per maand het gaat, is echter niet bekend. Bij deze vergelijking past dus een voorbehoud. In de 'kleine' NMAK, die in april 2016 wordt gehouden onder beoefenaars die in april 2015 aan de 'grote NMAK' meewerkten, zal nader worden ingegaan op het gebruik, de prijs en de beoordeling van voorzieningen.

Tabel 33 Maandelijkse uitgaven voor les, cursus of workshop naar categorie docent/kunstenaar

Uitgaven per maand les, cursus of workshop	Muziekschool of kunsten-centrum#	Andere organisatie	Zelfstandig, eigen praktijk	Totaal
< €50	35	63	42	46
€50-99	24	7	33	24
≥€100	41	31	26	30
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars die les hebben, een cursus volgen of wel eens aan een workshop meedoen bij of van een docent of kunstenaar én een bedrag per maand boven 0 euro invulden. #Ook: creativiteitscentrum.

Oefenen en repeteren onder deskundige begeleiding

Beoefenaars die geregeld oefenen en repeteren is gevraagd of ze dat met deskundige begeleiding doen. Bijna 40% doet dat altijd of meestal, bijna de helft meestal of altijd zonder.

Tabel 35 Oefenen en repeteren met of zonder deskundige begeleiding, naar leeftijd

Hoe vaak met deskundige begeleiding	6-11 jaar	12-19 jaar	20-34 jaar	35-49 jaar	50-64 jaar	65+ jaar	Alle beoe-fenaars
	%	%	%	%	%	%	%
Altijd met begeleiding	49	14	14	15	29	34	25
Meestal met begeleiding	20	16	10	16	12	14	14
Even vaak met als zonder begeleiding	4	11	12	12	17	14	12
Meestal zonder begeleiding	12	28	19	20	13	17	18
Altijd zonder begeleiding	15	31	45	37	30	21	31
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars die geregeld oefenen of repeteren om te leren en beter te worden in hun activiteit. V=0,17.

De termen 'oefenen' en 'repeteren' zijn meer van toepassing op 'podiumkunsten' (vooral dans en theater) die meestal samen met anderen beoefend worden dan op individuele creatieve activiteiten. Wie oefent en repeteert voor dans of toneel doet dat veel vaker onder deskundige begeleiding (70 à 80% altijd of meestal) dan wie schrijft of iets aan 'media' of iets beeldends doet (4 à 26%). En aangezien veel kinderen op dans- of muziekles zitten, of les in een andere activiteit hebben, is het percentage beoefenaars dat altijd of meestal onder deskundige begeleiding oefent onder kinderen ook veel hoger dan onder jongeren en de volwassenen. Onder de wat oudere beoefenaars ligt dat percentage weer wat hoger.

Wie geregeld oefent en repeteert onder deskundige begeleiding is daarvoor meestal aangewezen op de vereniging of club waar hij of zij lid van is. De helft vindt daar deskundige begeleiding. Ruim een vijfde regelt het met zijn of haar groep en bijna een vijfde regelt het zelf.

Tabel 36 Hoe komt u aan geschikte, deskundige begeleiding?

Hoe komt u aan geschikte, deskundige begeleiding?	%
Regel ik zelf	18
Regelen we met groep waar ik in zit	21
Vereniging of club waarvan ik lid ben	50
CvK of muziekschool	14
Anders, namelijk …	7

Beoefenaars die geregeld oefenen of repeteren om te leren en beter te worden in hun activiteit en dat wel eens onder deskundige begeleiding doen. Som van percentages >100% omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn.

Podia om te laten horen, zien of lezen wat men doet of maakt

Ruim dertig procent van de beoefenaars trad in de twaalf maanden voor de enquête wel eens op voor publiek, stelde werk tentoon of liet iets zien, horen of lezen via Internet. Muziekbeoefenaars doen dat het meest, degenen die iets beeldends doen of met 'media' het minst.

Degenen die wel eens aan het publiek laten zien, horen of lezen wat ze doen en maken, noemen zalencentra, buurthuizen, kerken en dergelijke het meest als podium waar ze gebruik van maken (40%), gevolgd door digitale podia (27%) en theater-, dans- of concertzalen (25%). De openbare ruimte buiten was een podium voor bijna een vijfde (18%) van deze beoefenaars, festivals en concoursen voor een zevende (13%) en cafés en andere horecagelegenheden voor bijna een tiende (9%). Overige podia, die door een vijfde van deze beoefenaars genoemd worden, zijn veelal specificaties van de podia hierboven, maar er worden ook podia genoemd zoals scholen, winkels en verzorgingshuizen.

Het soort podia waar men gebruik van maakt samen met het soort activiteit. Voor activiteiten die doorgaans individueel en vaak ook thuis worden beoefend (beeldend, schrijven, 'media') zijn digitale podia veel belangrijker dan theater- en concertzalen die het belangrijkst zijn voor degenen die dansen en toneelspelen. Dans en theater lijken het meest aangewezen op dergelijke min of meer professionele podiumaccommodaties. Voor muziek- en zanguitvoeringen bieden vooral zalencentra, buurthuizen en kerken een podium. Voor wie schrijft zijn printmedia ook een publicatiekanaal, naast Internet. Muziek- en theaterbeoefenaars noemen naast de podia die ze het meest gebruiken ook festivals en concoursen vaker dan andere beoe-

fenaars. Voor muzikanten kunnen cafés en andere horecagelegenheden ook een podium zijn: naast de kerk dus de kroeg.

Tabel 37 Afgelopen jaar wel eens opgetreden, werk tentoongesteld of laten horen of lezen en waar of via welke kanalen, naar activiteit (hoofdsoort) en soort podia.

Wel eens opgetreden, tentoongesteld, laten lezen en dergelijke? En waar?	Beeldend	Muziek	Dans	Theater	Schrij-ven	'Media'	Totaal
	%	%	%	%	%	%	%
Ja, wel eens opgetreden (etc.)	**19**	**45**	**34**	**27**	**33**	**22**	**31**
Theater-, dans- of concertzaal***	9	26	68	77	14	5	25
Zalencentra, buurthuis, kerk, etc.**	28	59	25	19	5	20	40
Galerie, museum, expositieruimte*	12	1	0	0	2	7	4
Digitale podia internet/commun.***	36	15	8	0	52	76	27
Tijdschriften, kranten, printmedia*	4	5	6	0	31	7	6
Openbare ruimte buiten*	10	26	17	25	7	2	18
Festivals, concoursen*	1	23	6	19	2	3	13
Café, horeca*	2	15	2	6	2	3	9
Anders, namelijk…	31	18	12	18	19	14	20

In de bovenste rij, vetgedrukt ('Ja, wel eens opgetreden') staan percentages op het aantal beoefenaars per activiteit (hoofdsoort) en op het totaal van beoefenaars. Percentages in de rijen daaronder hebben betrekking op beoefenaars per activiteit die wel eens zijn opgetreden, hun werk hebben tentoongesteld of hebben laten horen of lezen. Kruistabellen per soort podium (ja/nee) naar activiteit (hoofdsoort). Soorten podia zijn Som van percentages >100% omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn. ***V=>0,40. **V=>0,30. *V=>0,20.

Omdat muziekbeoefenaars tamelijk talrijk zijn en hun is gevraagd naar het genre dat ze spelen of zingen, is het soort podia uit te splitsen naar het genre. Die vergelijking betreft alleen de grootste groepen: klassiek (plus opera/operette) en pop/rock (plus dance/house). Tabel 38 laat zien dat klassieke muziek en opera/operette vaker in theaters en concertzalen en ook in zalencentra, kerken, buurthuizen etc. worden uitgevoerd, pop, rock en dance/house vaker op digitale podia, op festivals en in cafés. De openbare ruimte is voor beide genres belangrijk.

Tabel 38 Soort podia naar soort muziek die men speelt of zingt

Opgetreden et cetera? Waar?	Klassiek of opera/ette	Pop/rock of dance/house
	%	%
Theater-, dans- of concertzaal	38	26
Zalencentra, buurthuis, kerk, etc.	64	42
Digitale podia internet/commun.	12	26
Openbare ruimte buiten*	27	28
Festivals, concoursen*	15	25
Café, horeca*	9	22
Anders, namelijk…	18	22

Beoefenaars van deze genres die het afgelopen jaar wel eens optraden (etc.) Kruistabellen per soort podium (ja/nee) naar soort muziek. Som van percentages >100% omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn.

Beschikbaarheid en bereikbaarheid van voorzieningen

Vragen over de beschikbaarheid en bereikbaarheid van voorzieningen zijn gesteld aan beoefenaars die gebruik maken van werk-, oefen- of lesruimte buiten de deur, les hebben, een workshop doen en/of wel eens onder deskundige begeleiding oefenen en studeren, of wel eens optreden, tentoonstellen en dergelijke om anderen te tonen wat ze doen of maken.

Tabel 39 Voorzieningen in de buurt of verder weg

In de buurt of verder weg	Werk-, oefen-, lesruimte	Lessen, workshops, begeleiding	Podia, tentoonstellingsruimte, e.d.
	%	%	%
Dichtbij: eigen wijk of dorp	44	34	25
Iets verder weg: wel eigen gemeente	27	23	26
Verder weg: andere gemeente	20	20	30
Niet van toepassing	12	26	30

Beoefenaars die gebruik maken van werk-, oefen- of lesruimte buiten de deur, les hebben of een cursus of workshop doen of wel eens onder deskundige begeleiding oefenen, of wel eens optreden (et cetera) om anderen te tonen wat ze doen of maken. Kruistabellen per categorie van afstand (ja/nee) per soort voorzieningen. Som van percentages per kolom >100% omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn.

Er zijn lichte verschillen naar soort activiteit. Werk-, oefen- of lesruimte voor dans en theater liggen wat vaker dichtbij, les en begeleiding voor dans ook wat vaker dichtbij maar voor 'media' iets vaker verder weg. Bij podia zijn de verschillen naar soort activiteit het grootst (maar nog altijd bescheiden): podia voor muziek zijn vaker wat verder weg en voor schrijven en 'media' minder ver weg; bij dat laatste kan gedacht worden aan bijvoorbeeld cafés, die als podia genoemd worden door degenen die schrijven, en aan Internet. Er zijn ook een paar lichte verschillen naar de mate van stedelijkheid, weer vooral voor wat betreft de podia: die liggen verder weg (vaker in een andere gemeente of stad) voor beoefenaars in de minst stedelijke gebieden; voor werk-, oefen- en lesruimte en voor lessen en begeleiding maakt het niet of nauwelijks uit waar men woont.

Tabel 40 Tevredenheid over bereikbaarheid van voorzieningen

Mate van tevredenheid	Werk-, oefen-, lesruimte	Lessen, workshops, begeleiding	Podia, tentoonstellingsruimte, e.d.
	%	%	%
Heel tevreden	54	49	41
Tamelijk tevreden	31	32	36
Niet tevreden, niet ontevreden	12	14	17
Tamelijk ontevreden	1	1	1
Heel ontevreden	3	6	6
Totaal	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars die gebruik maken van werk-, oefen- of lesruimte buiten de deur, les hebben of een cursus of workshop doen of wel eens onder deskundige begeleiding oefenen, of wel eens optreden (et cetera) om anderen te tonen wat ze doen of maken.

Over de bereikbaarheid van voorzieningen – werk, oefen- en lesruimte, lessen en begeleiding, en podia – is ruim driekwart (podia) tot 81% (lessen en begeleiding) en 85% (ruimte) van de beoefenaars tevreden: tabel 40, vorige pagina). Dat verschilt niet of nauwelijks naar de mate van stedelijkheid van de woonomgeving.

Aan alle beoefenaars die gebruik maken of maakten van werk-, oefen- of lesruimte buiten de deur, die oefenen of studeren met docenten en deskundige begeleiding of die wel eens optreden is gevraagd of ze in hun omgeving voldoende voorzieningen voor hun activiteiten hebben.

Tabel 41 Oordeel over beschikbaarheid van voorzieningen

Oordeel over beschikbaarheid	Werk-, oefen-, lesruimte	Lessen, workshops, begeleiding	Podia, tentoonstellingsruimte, e.d.
	%	%	%
Ruim voldoende	44	35	28
Voldoende	35	38	37
Te weinig	7	9	9
Weet ik niet	14	18	27
Totaal	**100**	**100**	**100**

Beoefenaars die gebruik maken van werk-, oefen- of lesruimte buiten de deur, les hebben of een cursus of workshop doen of wel eens onder deskundige begeleiding oefenen, of wel eens optreden (et cetera) om anderen te tonen wat ze doen of maken.

Volgens 44% van deze beoefenaars is er ruim voldoende werk- oefen of lesruimte, ruim een derde vindt dat er ook ruim voldoende lesmogelijkheden en deskundige begeleiding te vinden zijn en ruim een kwart noemt (ook) de podia ruim voldoende. Dat betekent niet dat de rest het aanbod van voorzieningen onvoldoende acht, want ruim een derde vindt dat alle drie de soorten voorzieningen voldoende zijn en niet meer dan 7 à 9% % vindt het onvoldoende. Er zijn tamelijk veel beoefenaars die *niet weten* of er voldoende ruimte (14%) is, lesaanbod of deskundige begeleiding (18%) of podia (27%).

Er zijn weer lichte verschillen in het oordeel over de beschikbaarheid van voldoende voorzieningen naar soort activiteit en stedelijkheid van de woonomgeving maar die worden nogal beïnvloed door het percentage beoefenaars dat daar geen oordeel over kan geven.

Tabel 42 Te weinig voorzieningen naar activiteit (hoofdsoort)

Oordeel over beschikbaarheid van voorzieningen	Beeldend	Muziek	Dans	Theater	Schrijven	'Media'	Totaal
	%	%	%	%	%	%	%
Te weinig werkruimte e.d.	6	7	7	8	0	12	7
Te weinig les of begeleiding	9	8	9	11	14	14	9
Te weinig podia	10	8	11	0	7	15	9

Beoefenaars die gebruik maken van werk-, oefen- of lesruimte buiten de deur, les hebben of een cursus of workshop doen of wel eens onder deskundige begeleiding oefenen , of wel eens optreden (et cetera) om anderen te tonen wat ze doen of maken en vinden dat er te weinig voorzieningen beschikbaar zijn.

Als we alleen kijken naar het aandeel van de respondenten die vinden dat er *te weinig* voorzieningen zijn, zijn er geringe verschillen naar soort activiteit en mate van stedelijkheid. Zo lijken beoefenaars van 'media' én beoefenaars in weinig stedelijke gebieden wat vaker last te hebben van een tekort aan werk- en oefenruimte. Beoefenaars die schrijven of aan 'media' doen én beoefenaars in weinig of niet stedelijke gebieden kunnen eerder te weinig les of begeleiding vinden dan andere beoefenaars. Geschikte podia in de omgeving zijn ook eerder een probleem voor beoefenaars die aan 'media' doen en voor mensen in weinig stedelijke gebieden.

Tabel 43 Te weinig voorzieningen naar mate van stedelijkheid.

Oordeel over beschikbaarheid van voorzieningen	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
	%	%	%	%	%	%
Te weinig werkruimte e.d.	8	4	8	12	5	7
Te weinig les of begeleiding	5	6	9	14	17	9
Te weinig podia	6	8	9	13	8	9

Beoefenaars die gebruik maken van werk-, oefen- of lesruimte buiten de deur, les hebben of een cursus of workshop doen of wel eens onder deskundige begeleiding oefenen, of wel eens optreden (et cetera) om anderen te tonen wat ze doen of maken en vinden dat er te weinig voorzieningen beschikbaar zijn.

Aan de beoefenaars die vinden dat er onvoldoende voorzieningen in hun omgeving zijn is gevraagd welke voorzieningen ze missen. Werk-, oefen- en repetitieruimte worden door die beoefenaars in verschillende bewoordingen het meest gemist (26%) en ook podia of expositieruimte (samen 14%). Een aantal beoefenaars die voorzieningen missen noemt ook bepaalde soorten aanbod, bijvoorbeeld kortlopend lesaanbod (6%) of bepaald inhoudelijk aanbod (8%).

Aan *alle* beoefenaars is tevens gevraagd of de laatste twee jaar bepaalde voorzieningen zijn weggevallen. Dat is volgens 4% van hen het geval. Er zijn geen of amper verschillen naar soort activiteit en stedelijkheid. Op de vraag of er in de afgelopen twee jaar ook voorzieningen zijn *bijgekomen* waar ze nu gebruik van maken en die er voorheen niet waren zegt 3% 'ja'. De meerderheid (bijna 60%) van het kleine aantal respondenten dat zegt dat er voorzieningen zijn weggevallen heeft ergens anders goede vervanging gevonden.

Tabel 44 Voorzieningen weggevallen in de afgelopen twee jaar?

Afgelopen twee jaar voorzieningen weggevallen waarvan u gebruik maakte maar nu niet meer terecht kunt?	%
Ja	4
Nee	50
Weet ik niet	12
Niet van toepassing: maakte geen gebruik van voorzieningen	34
Totaal	**100**

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten.

Informatie over en voor kunstzinnige en creatieve activiteiten

Informatie over het aanbod, plekken, kwaliteit, kosten et cetera van voorzieningen voor actieve cultuurparticipatie kan op zichzelf ook als een voorziening gezien worden. Gevraagd naar bronnen waaruit ze informatie krijgen over activiteiten in hun omgeving, noemen beoefenaars in de eerste plaats vrienden en kennissen en ook ouders of andere familieleden. Andere informatiekanalen zijn wat minder belangrijk.

Tabel 45 Informatiebronnen over kunstzinnige en creatieve activiteiten in de omgeving

Informatiebronnen	Meestal	Soms	Nooit
	%	%	%
Vrienden, kennissen	24	54	21
Familie (ouders, andere)	17	44	39
Dagblad	7	29	64
Huis-aan-huisblad	11	40	49
Websites van verenigingen e.d.	17	37	47
Facebook	15	34	51
Andere websites	14	44	42

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten. Kruistabellen per informatiebron (ja/nee).

Als de verschillende soorten informatiekanalen worden gegroepeerd, is het aandeel van digitale media niet veel kleiner dan van vrienden, kennissen en familie. Het belang van die 'persoonlijke' relaties varieert niet met de leeftijd, het gebruik van printmedia en van digitale media wel: ouderen maken meer gebruik van printmedia dan jongeren, jongeren en volwassenen maken meer gebruik van digitale media dan kinderen en ouderen.

Tabel 46 Soort informatiekanalen dat beoefenaars meestal of soms gebruiken, naar leeftijd.

Soort informatiekanalen	6-11 jaar	12-19 jaar	20-34 jaar	35-49 jaar	50-64 jaar	65+ jaar	Alle beoefenaars
	%	%	%	%	%	%	%
Vrienden, kennissen, familie	86	82	80	81	81	79	81
Dagbladen en huis-aan-huisbladen*	49	36	44	59	65	64	54
Digitale media*	60	77	79	80	79	60	74

Beoefenaars van kunstzinnige of creatieve activiteiten. Kruistabellen per soort informatiekanaal (ja/nee) naar leeftijd. *V=≥0,20.

Wie een abonnement neemt of een of ander tijdschrift voor zijn of haar kunstzinnige of creatieve activiteit of daar geregeld bepaalde websites voor bezoekt, geeft daarmee blijk van een wat dieper gaande inhoudelijke belangstelling. Bijna 20% van de beoefenaars heeft een abonnement (8%) of bezoekt (ook) geregeld websites (18%) voor zijn of haar kunstzinnige of creatieve activiteiten.

Tabel 47 Informatiebronnen van beoefenaars die geabonneerd zijn op een tijdschrift of geregeld gebruik maken van websites voor of over hun activiteiten.

Welke informatiebronnen	%
Abonnement op tijdschrift en geregeld bezoek websites	4
Alleen abonnement tijdschrift	4
Alleen geregeld bezoek websites	14
Geen van beide	79
Totaal	**100**

Beoefenaars die een abonnement hebben op een tijdschrift noemen een groot aantal verschillende bladen. Van de foto- en videobladen wordt Zoom verreweg het meest genoemd, en daarnaast Focus en andere fotobladen. Wie iets beeldends doet noemt bijvoorbeeld het Borduurblad, Quiltnieuws of een ander quiltblad, Bloemschikken, Palet of Atelier. Muzikanten vinden informatie en kennis in bladen als Popselections of Gitarist. Andere tijdschriften zijn algemeen, niet voor een bepaalde soort activiteit, zoals bijvoorbeeld Kunstzone en Flow. Opmerkelijk vaak genoemd wordt ook Donald Duck, het populairste weekblad onder kinderen.

De vraag naar websites die geregeld bezocht worden, levert een stroom van algemene en specialistische sites op. Naast de webversies van hiervoor genoemde printmedia worden diverse facebookgroepen, blogs en tutorials genoemd. Pinterest is de meest populaire speciale site en YouTube wordt ook vaak genoemd.

Vergelijking en trendgegevens

Trendgegevens 2009-2015

Resultaten van de NMAK 2015 zijn op een aantal punten te vergelijken met die van de NMAK 2013 en van de oude Monitor Amateurkunst (2009-2012):

- neemt het percentage beoefenaars tussen 2009 en 2015 af of toe, of gaat het op en neer?
- gaan die trends gelijk op voor alle soorten activiteiten (disciplines) of neemt het percentage beoefenaars van sommige disciplines af en van andere disciplines toe?
- leeftijd: komen er meer jongere of oudere beoefenaars, of blijft de leeftijdsverdeling gelijk?
- geslacht: neemt het aandeel van jongens en mannen toe onder de beoefenaars of gaan (nog) meer meisjes en vrouwen in hun vrije tijd iets creatiefs doen?
- geografische spreiding: neemt het percentage beoefenaars onder bewoners van grote steden of juist van het niet-verstedelijkte platteland af of toe?

De gegevens staan in tabel 48.

Hierbij is een belangrijk voorbehoud te maken. Resultaten van de NMAK 2015 zijn goed te vergelijken met die van de NMAK 2013. Verschillen tussen die resultaten en resultaten van de oude Monitor Amateurkunst kunnen (mede) berusten op verschillen in de vraagstelling, in de analyse van gegevens, in de omvang van de steekproef en in de weging van gegevens. Conclusies over *trends* in amateurkunstbeoefening in de periode 2009-2015 kunnen beter getrokken worden op basis van de MAK, NMAK én andere bronnen samen, zoals de Vrijetijdsomnibus (VTO) van het SCP en het LISS-panel (Longitudinal Internet Studies for the Social Sciences) van Tilburg University. Verschillende onderzoeken kunnen verschillende uitkomsten hebben voor een bepaald jaar, maar zouden met elkaar wel ongeveer dezelfde trend moeten aangeven over een langere periode: dalen, stijgen, op en neer of gelijkblijvend.

Aantal beoefenaars

Het percentage van de bevolking van Nederland van zes jaar en ouder dat in de vrije tijd zelf iets kunstzinnigs of creatiefs doet lijkt in de afgelopen vijf jaar te zijn gedaald. Dat is een constatering in de Cultuurindex (http://www.cultuurindex.nl/kernindicator/beoefening). Voor de Cultuurindex worden gegevens sinds 2005 over lidmaatschappen van verenigingen, verkregen via onderzoek van het SCP en CBS voor de Leefsituatie-Index gegevens uit het LISS panelbestand (CentERdata, Universiteit van Tilburg) gebruikt over het aantal personen dat in de vrije tijd een instrument bespeelt, zingt in een koor of ensemble, iets aan toneel of musical doet, of schildert, tekent, boetseert en dergelijke.

De trend in de Cultuurindex – een daling van kunstoefening in de vrije tijd met 14% – wordt voor een deel bepaald door het aantal leerlingen van (gesubsidieerde) Centra voor de Kunsten en muziekscholen dat tussen 2005 en 2013 sterk terugliep. Omdat voor de *Cultuurindex* geen trendcijfers beschikbaar zijn over het aantal leerlingen bij particuliere docenten, kan echter geen beeld worden gegeven van de totale vraag. Of de vraag naar particuliere lessen is gestegen en of dat de daling van het aantal leerlingen bij de centra en muziekscholen heeft gecompenseerd is dus niet bekend. Mensen doen volgens gegevens in het LISS bestand vooral minder tijd aan toneel, musical en ballet en aan schilderen, tekenen, boetseren, handenarbeid en der-

gelijke, maar ook minder aan het bespelen van een instrument en aan zingen in een ensemble of koor. Naar kunstbeoefening met gebruikmaking van de foto- of videocamera, de webcam en computeranimatie- en audioprogrammatuur wordt in dit onderzoek niet gevraagd zodat niet duidelijk is of er nieuwe, digitale vormen van maken en doen in de plaats zijn gekomen van 'oude' vormen van amateurkunst. Een secundaire analyse van gegevens in het LISS bestand over allerlei vormen van vrijetijdsbesteding – ook vissen, sleutelen aan de auto, kaarten et cetera – wijst erop dat alle traditionele, 'analoge' vormen van vrijetijdsbesteding concurrentie hebben gekregen van Internet, mobiele telefonie, tablets, et cetera. De daling van het aantal beoefenaars geldt ook voor andere traditionele hobby's (Vinken & IJdens 2015). Welk deel van het toegenomen gebruik van Internet en sociale media 'kunstzinnig' of 'creatief' is in de beleving van beoefenaars, is niet bekend.

Tot slot de 'oude' en de 'nieuwe' Monitor Amateurkunst. De Monitor Amateurkunst laat eerst een lichte daling tussen 2010 en 2012 zien (van 52% naar 48% van de bevolking) en daarna een sterkere daling van 2012 op 2013 (naar 41%): zie tabel 48. Die laatste daling berust waarschijnlijk echter voor een belangrijk deel op iets gewijzigde vragen het beoefenen van bepaalde activiteiten: *creatief* schrijven in plaats van schrijven, *kunstzinnige* fotografie, film/video, computerkunst (samen 'media') in plaats van fotografie et cetera. Het percentage beoefenaars van beeldende activiteiten (in ruime zin) bleef stabiel, muziekbeoefening (inclusief zang), dans en theater laten over de hele periode 2009-2013 een lichte daling zien. Die licht dalende trend zet niet door in de nieuwe peiling in april 2015.

We houden het voor wat betreft de MAK en de NMAK bij een licht dalende trend over de hele periode 2009-2013. Deze trend berust waarschijnlijk op het toegenomen gebruik van Internet, mobiele telefonie en sociale media dat ten koste gaat van alle 'traditionele' vormen van vrijetijdsbesteding. De 'knik' naar beneden in 2013 is toe te schrijven aan de gewijzigde vraagstelling met betrekking tot (creatief) schrijven en (kunstzinnige) fotografie. Dat de licht dalende trend in 2015 niet verder doorzet zou erop kunnen wijzen dat een nieuw evenwicht is bereikt tussen oude en nieuwe vormen van vrijetijdsbesteding. Welk deel van het gebruik van Internet, sociale media et cetera 'kunstzinnig' of 'creatief' genoemd kan worden maar verborgen blijft voor statistisch onderzoek als de NMAK, is niet bekend. Uit de nieuwe peiling komt wel naar voren dat het gebruik van Internet en digitale media om informatie, kennis en inspiratie over en voor kunstzinnige en creatieve activiteiten te krijgen én om met anderen te delen wat men doet en maakt een duidelijke plaats heeft gekregen in de praktijk van beoefenaars.

Samenstelling van beoefenaars

Beoefenaars van een kunstzinnige of creatieve activiteit zijn gemiddeld jonger en vaker vrouw dan de Nederlandse bevolking van zes jaar en ouder overall. Dat geldt voor de hele periode 2009-2015. Tussen 2009 en 2013 is het percentage beoefenaars onder kinderen en onder volwassenen wel gedaald. Onder jongeren gaat het op en neer, evenals onder ouderen. Deze trends zijn op dit moment en op basis van de beschikbare gegevens niet goed te interpreteren. Internet, mobiele telefonie en sociale media hebben de afgelopen tien jaar vermoedelijk meer invloed gehad op het vrijetijdsgedrag van kinderen, jongeren en volwassenen dan op dat van ouderen (Kok 2014; Cloin 2013; Van Rooij & Schoenmakers 2013).

Tabel 48 Kunstzinnig en creatief actief in de vrije tijd: trendgegevens 2009-2015

Gegevens	*2009	*2010	*2011	*2012	**2013	2014	**2015
	%	%	%	%	%	%	%
Kunstzinnige of creatief actief? (bevolking)							
Ja	52	52	48	48	41		41
Soort activiteit (bevolking)							
% beoefenaars beeldend	21	21	21	21	20		21
% beoefenaars muziek	21	21	16	20	18		19
% beoefenaars dans	12	15	11	10	9		8
% beoefenaars theater	6	5	5	5	4		4
% beoefenaars schrijven	12	11	13	13	6		7
% beoefenaars 'media'	14	16	15	15	12		12
Leeftijd (bevolking)							
% beoefenaars van 6-11 jarigen	76		66		60		61
% beoefenaars van 12-19 jarigen	54		64		58		53
% beoefenaars van 20-34 jarigen	50		50		44		39
% beoefenaars van 35-49 jarigen	52		44		36		36
% beoefenaars van 50-64 jarigen	46		45		35		38
% beoefenaars van 65+'ers	44		35		38		36
Totaal	**52**		**52**		**41**		**41**
Geslacht (beoefenaars)							
% mannen	43		42		42		38
% vrouwen	57		58		58		62
Totaal	**100**		**100**		**100**		**100**
Geografisch (beoefenaars)#							
% van beoefenaars West	46		43		45		44
% van beoefenaars Noord	10		12		11		11
% van beoefenaars Oost	20		24		21		21
% van beoefenaars Zuid	24		21		24		24
Totaal	**100**		**100**		**100**		**100**

Bronnen: cijfers voor 2009-2012 uit publicaties van Kunstfactor (Monitor Amateurkunst); cijfers voor 2013 en 2015 gebaseerd op analyse van databestanden van de Nieuwe Monitor Amateurkunst 2013 en 2015 door het LKCA. # De geografische verdeling van de hele bevolking van zes jaar en ouder loopt gelijk op met die van de beoefenaars, van West naar Zuid: 45, 10, 21 en 24% (zie ook tabel 6).

Qua geografische verdeling van beoefenaars blijft het beeld over de hele periode nagenoeg gelijk. Die verdeling loopt bovendien gelijk met de geografische verdeling van de Nederlandse bevolking als geheel.

Vergelijking 2013 en 2015

Vergelijking van resultaten van de NMAK 2015 met die van de NMAK 2013 (tabel 49) laat amper veranderingen zien. Het percentage beoefenaars van kunstzinnige en creatieve vrijetijdsactiviteiten op de Nederlandse bevolking van zes jaar is met 41% gelijk gebleven en dat geldt

ook voor de geografische verdeling van beoefenaars die nagenoeg gelijk is aan die van de hele bevolking. Het aandeel van de verschillende soorten activiteiten is grosso modo ook gelijk gebleven, hoewel het aandeel van dans onder de beoefenaars iets is gedaald en dat van 'media' toegenomen. Het aandeel van meisjes en vrouwen onder de beoefenaars is iets verder toegenomen en dat van jongens en mannen is iets gedaald. Het aandeel van beoefenaars is ook iets gedaald onder jongeren en jonge volwassenen, terwijl het iets is toegenomen onder de vijftigers en de jonge zestigers. Vergeleken met 2013 lijken er in 2015 meer intensieve beoefenaars te zijn (bijna elke dag of elke week, het hele jaar door) dan incidentele beoefenaars (een deel van het jaar of af en toe). Het percentage beoefenaars dat wel eens optreedt of publiek maakt wat zij maken, doen, of schrijven is licht gedaald en alle soorten podia worden minder genoemd door degenen die dat wel deden, *behalve* de digitale podia die juist vaker genoemd worden.

Tabel 49 Vergelijking tussen 2015 en 2013 op een aantal kenmerken

Kenmerken	2013	2015
	%	%
Bevolking: doet in vrije tijd iets kunstzinnigs of creatiefs	41	41
Beoefenaars: soort activiteiten	%	%
Beeldend	48	50
Muziek	44	46
Dans	23	19
Theater	9	10
Creatief schrijven	15	16
'Media'	24	28
Beoefenaars: patroon/intensiteit	%	%
Hele jaar, bijna elke dag	19	23
Hele jaar, bijna elke week	31	44
Hele jaar, bijna elke maand	15	13
Deel van het jaar	11	9
Af en toe	24	11
Beoefenaars: gebruik ruimte	%	%
Eigen woonruimte	59	64
Aparte ruimte bij eigen woning	12	13
Ruimte elders	39	38
Beoefenaars: hoe komt u aan ruimte elders	%	%
Vereniging of club	45	47
Met de groep	18	18
Regelen we zelf	5	6

Tabel 49 Vergelijking tussen 2015 en 2013 op een aantal kenmerken (vervolg)

Kenmerken	2013	2015
Beoefenaars: optreden, tonen, laten lezen	%	%
Ja, opgetreden, getoond of laten lezen	36	31
- Ruimte in zalencentrum, buurthuis, kerk, etc.	54	40
- Theater, concertzaal	31	25
- Openbare ruimte buiten	25	18
- Digitale podia op internet	22	27
- Festivals, concoursen	15	13
- Tijdschriften, kranten, gedrukte media	12	6
- Café, horeca	12	9
- Galerie, museum, expositieruimte voor kunst	8	4
Beoefenaars: voldoende voorzieningen in omgeving?#	%	%
Ja, (ruim) voldoende	90	
Ja, (ruim) voldoende werk-, repetitie-, oefenruimte		91
Ja, (ruim) voldoende lessen, workshops, begeleiding		88
Ja, (ruim) voldoende podia, tentoonstellingsruimte		87
Beoefenaars: voorzieningen weggevallen (laatste twee jaar)?	%	%
Ja	4	4

Bronnen: cijfers voor 2009-2012 uit publicaties van Kunstfactor (Monitor Amateurkunst); cijfers voor 2013 en 2015 gebaseerd op analyse van databestanden van de Nieuwe Monitor Amateurkunst 2013 en 2015 door het LKCA. # In 2013 is de vraag alleen in het algemeen gesteld, in 2015 niet in het algemeen maar per soort voorzieningen.

Literatuur

Bekkers, R., Th. Schuyt & B. Couwenberg, red. (2015). *Geven in Nederland 2015. Giften, Nalatenschappen, Sponsoring en Vrijwilligerswerk*. Amsterdam: Reed Elsevier.

Hamersveld, I. et al., red. (2013). *De Staat van Cultuur. Lancering Cultuurindex Nederland*. Boekmanstichting/Sociaal en Cultureel Planbureau.

Broek, A. van den (2010). *FAQs over kunstbeoefening in de vrije tijd.* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Van den Broek, A. & K. Van Eijck (2013). Cultuurparticipatie: minder beoefening en consumptie. In: I. van Hamersveld e.a. (red.), *De Staat van Cultuur. Lancering Cultuurindex Nederland.* Amsterdam: Boekmanstichting/Sociaal en Cultureel Planbureau.

Cloin, M., red. (2013), *Met het oog op de tijd*. *Een blik op de tijdsbesteding van Nederlanders*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Ensink, J. (2010). Amateurkunst tussen overheid en particulier initiatief: een marktanalyse. In: T. IJdens & J.J. Knol, red., *Jaarboek actieve cultuurparticipatie 2010.* Utrecht: Fonds voor Cultuurparticipatie.

Heimans, H. et al. (2013). *Ruimte voor amateurkunst*. Utrecht: LKCA.

IJdens, T. & J.J. Knol, red. (2015). *Zicht op actieve cultuurparticipatie 2014*. *Thema's en trends in praktijk en beleid.* Utrecht: LKCA.

Kok, F. (2014), *Media: Tijd 2014*. Amsterdam/Den Haag: www.mediatijd.nl.

Kunstfactor (2009). *Amateurkunst – de feiten. Monitor Amateurkunst in Nederland 2009*. Utrecht: Kunstfactor.

Kunstfactor (2010). *Monitor Amateurkunst 2010.* Utrecht: Kunstfactor.

Kunstfactor (2011). *Amateurkunst: Feiten en trends. Monitor Amateurkunst in Nederland 2011.* Utrecht: Kunstfactor.

Kunstfactor (2012). *Factsheet amateurkunst in Nederland 2012*. Utrecht: Kunstfactor.

Noordman, D. & G. van Dijk (2009). *Kunstbeoefening en geld. De bijdrage van kunstbeoefening in de vrije tijd aan de economie*. Den Haag: Adviesbureau Cultuurtoerisme.

Rooij, van & Schoenmakers (2013). *Monitor Internet en Jongeren 2010-2012. Het-mobiele-gebruik van sociale media en games door jongeren.* Rotterdam: IVO Center for Behavioral Internet Science.

Vinken, H. (2015). Samen actief of liever alleen? In: T. IJdens & J.J. Knol, red., *Zicht op actieve cultuurparticipatie 2014*.

Vinken, H. & T. IJdens (2014). De slag om de vrije tijd. Cultuurparticipatie en andere vormen van vrijetijdsbesteding. In: T. IJdens & J.J. Knol, red., *Zicht op actieve cultuurparticipatie 2014.*

Volz, L. et al. (2014). *Factsheet Amateurkunst 2013.*

Colofon

Kunstzinnig en creatief in de vrije tijd. Monitor Amateurkunst 2015

Auteur
Teunis IJdens (LKCA)

Met medewerking van
Hans Mariën (IVAdata)
Josefiene Poll (LKCA)

Uitgever
Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA)
Kromme Nieuwegracht 66
Postbus 452
3500 AL Utrecht
030 711 51 00
info@lkca.nl
www.lkca.nl

Het LKCA is het landelijk kennisplatform voor educatie en participatie in kunst en cultuur. We dragen bij aan de kwaliteit van praktijk en beleid door kennis toegankelijk te maken, te delen en te ontwikkelen. We stimuleren de professionele ontwikkeling van het veld door ontmoeting en debat en we bieden advies bij vraagstukken op het gebied van cultuureducatie en cultuurparticipatie.

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) is het kennisplatform voor professionals, bestuurders en beleidsmakers in cultuureducatie en cultuurparticipatie. We delen kennis en ervaring met iedereen die zich inzet voor cultuureducatie, binnen het onderwijs en daarbuiten, en amateurkunst.

Meer weten over het LKCA?
Ga naar www.lkca.nl, schrijf u in voor onze nieuwsbrieven of volg ons op Twitter, Facebook en LinkedIn.

LKCA
Kromme Nieuwegracht 66
Postbus 452, 3500 AL Utrecht
030 711 51 00, info@lkca.nl

www.lkca.nl